

**UNIVERSITATEA ECOLOGICĂ DIN BUCUREȘTI**  
**FACULTATEA DE DREPT**

**Program de studii universitare de licență: Drept**  
**Forma de învățământ: învățământ cu frecvență (IF) / învățământ cu frecvență redusă (IFR) / învățământ la distanță (ID)**

**Suport de curs pentru disciplina:**

*Istoria statului și dreptului românesc*

*Titular de disciplină:*  
**Conf.univ.dr. Andreea Rîpeanu**

București  
2023

## CUPRINS

|                                                                                                                                              |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| INTRODUCERE.....                                                                                                                             | 3  |
| a. Date privind titularul de disciplină.....                                                                                                 | 3  |
| b. Date despre disciplină .....                                                                                                              | 3  |
| c. Obiectivele disciplinei.....                                                                                                              | 4  |
| d. Competențe acumulate după parcurgerea cursului.....                                                                                       | 4  |
| e. Resurse și mijloace de lucru.....                                                                                                         | 4  |
| f. Structura cursului .....                                                                                                                  | 5  |
| g. Cerințe preliminare și discipline deservite .....                                                                                         | 5  |
| h. Durata medie de studiu individual.....                                                                                                    | 5  |
| i. Evaluarea .....                                                                                                                           | 6  |
| UNITATEA DE ÎNVĂȚARE I.....                                                                                                                  | 7  |
| Dreptul geto-dac .....                                                                                                                       | 7  |
| UNITATEA DE ÎNVĂȚARE II .....                                                                                                                | 8  |
| Dreptul în Dacia – provincie romană. Tripticele din Transilvania.....                                                                        | 8  |
| UNITATEA DE ÎNVĂȚARE III .....                                                                                                               | 12 |
| Obștea sătească și normele sale de conduită (sec. IV-VIII e.n.) .....                                                                        | 12 |
| UNITATEA DE ÎNVĂȚARE IV .....                                                                                                                | 14 |
| Legea Țării și instituțiile sale .....                                                                                                       | 14 |
| UNITATEA DE ÎNVĂȚARE V .....                                                                                                                 | 23 |
| Apariția și conținutul pravilelor bisericești .....                                                                                          | 23 |
| UNITATEA DE ÎNVĂȚARE VI.....                                                                                                                 | 25 |
| Apariția și conținutul pravilelor laice .....                                                                                                | 25 |
| Cartea românească de învățătură și Îndreptarea legii .....                                                                                   | 25 |
| UNITATEA DE ÎNVĂȚARE VII .....                                                                                                               | 27 |
| Evoluția dreptului în prima fază a regimului turco-fanariot (1711, 1716 - 1774). Reformele lui Constantin Mavrocordat .....                  | 27 |
| UNITATEA DE ÎNVĂȚARE VIII .....                                                                                                              | 29 |
| Evoluția dreptului în cea de-a doua fază a regimului turco-fanariot (1774-1821).....                                                         | 29 |
| UNITATEA DE ÎNVĂȚARE IX.....                                                                                                                 | 31 |
| Evoluția dreptului în perioada 1821-1848. Programul Revoluției de la 1821. Regulamentele Organice (1831/1832).....                           | 31 |
| UNITATEA DE ÎNVĂȚARE X .....                                                                                                                 | 33 |
| Organizarea de stat a Țării Românești și a Moldovei în perioada 1848-1856. Programul Revoluției de la 1848.....                              | 33 |
| UNITATEA DE ÎNVĂȚARE XI.....                                                                                                                 | 35 |
| Dreptul românesc modern .....                                                                                                                | 35 |
| Reformele lui Alexandru Ioan Cuza (1859-1866).....                                                                                           | 35 |
| UNITATEA DE ÎNVĂȚARE XII .....                                                                                                               | 37 |
| Dreptul românesc modern .....                                                                                                                | 37 |
| Opera legislativă a lui Alexandru Ioan Cuza (1859-1866).....                                                                                 | 37 |
| UNITATEA DE ÎNVĂȚARE XIII .....                                                                                                              | 40 |
| Statul și dreptul modern în perioada 1866-1918 .....                                                                                         | 40 |
| UNITATEA DE ÎNVĂȚARE XIV .....                                                                                                               | 42 |
| Statul și dreptul românesc în perioada 1918-1938. Digitalizarea între dorință și necesitate. ..                                              | 42 |
| Digitalizarea, o cale spre accesibilitatea și disponibilitatea informațiilor privind formarea și evoluția sistemului de drept românesc ..... | 42 |

## INTRODUCERE

Cursul universitar, intitulat **Istoria Statului și Dreptului Românesc**, se adresează studenților Facultății de Drept, Specializarea Drept, anul I, semestrul al II-lea, formele de învățământ cu frecvență redusă (IFR) și învățământ la distanță (ID), dar poate constitui un bun material de studiu și pentru studenții formei de învățământ cu frecvență (IF).

De aceea, este conceput ca un instrument de lucru, util și dinamic, astfel încât, după parcurgerea lui, studenții să-și poată însuși noțiunile privind conceptul de formațiune politică statală și de drept constituțional românesc, cunoașterea reformelor administrative și judecătorești și evoluția instituțiilor juridice, înțelegerea principiilor și normelor actuale ale dreptului românesc, și nu în ultimul rând, formarea gândirii și a unui limbaj juridic.

Cursul este scris într-o manieră sintetică, fiind destinat, nu numai studenților care studiază dreptul în anul I de facultate, ci și tuturor celor interesați în cunoașterea instituțiilor juridice fundamentale ale statului românesc, de-a lungul timpului.

Pentru că, **Istoria Statului și Dreptului Românesc** este considerată, singura disciplină care poate oferi o viziune completă, asupra sistemului de drept, în ansamblul său, cursul de față urmărește să confere studenților o perspectivă instituțională asupra istoriei dreptului românesc, dar, nu exclude și o abordare sociologică, etnologică și factologică.

Cunoașterea faptelor din trecut, interpretarea lor corectă, științifică, ne ajută să înțelegem mai bine prezentul și ne dă pilde pentru acțiunile noastre viitoare.

Considerând istoria, un dascăl al vieții, cursul de față este rodul preocupărilor științifice, pe care le-am efectuat în ultimii ani, cu prioritate, în materia istoriei dreptului românesc.

Astfel, au fost abordate, aspecte de interes general, ca: formarea și dezvoltarea statului geto-dac, dreptul daco-roman, caracterul statal/nestatal al Țărilor Românești, raportul de vasalitate și descentralizarea feudală, regimul nobiliar, apariția legislației scrise, evoluția administrației publice, locale și centrale în epoca modernă, natura juridică a Regulamentelor Organice, legile și constituțiile românești, adoptate de-a lungul timpului, evoluția formelor de guvernământ românești, etc.

De asemenea, s-a avut în vedere, formarea și evoluția principalelor ramuri ale dreptului, civil și penal, dar și al noilor ramuri de drept, desprinse din acestea.

Toate aceste probleme sunt însoțite de o bibliografie, plasată la sfârșitul fiecărui capitol menită să permită celor interesați, să aprofundeze și să-și formuleze, eventual, o opinie proprie.

### a. Date privind titularul de disciplină

|                  |                               |
|------------------|-------------------------------|
| Nume și prenume: | Conf.univ.dr. Andreea Rîpeanu |
| E-mail:          | andreea.ripeanu@ueb.education |

### b. Date despre disciplină

|                 |    |
|-----------------|----|
| Anul de studiu: | I  |
| Semestrul:      | II |

### c. Obiectivele disciplinei

|                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|-----------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Obiectivul general al disciplinei | Cunoașterea modului de formare a sistemului de drept românesc și evoluția instituțiilor politice și juridice românești                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| Obiectivele specifice             | <p>Înțelegerea principiilor și normelor actuale ale dreptului românesc;</p> <p>Dobândirea de cunoștințe (ansamblu de fapte, principii, teorii și practice) în domeniul istoriei statului și dreptului românesc;</p> <p>Dobândirea de abilități (capacitatea de a aplica și de a utiliza cunoștințele) în vederea rezolvării unor situații concrete;</p> <p>Dobândirea de competențe (capacitatea de a selecta, combina și utiliza adecvat cunoștințe, abilități) legate de aplicabilitatea în practică a principiilor dreptului românesc.</p> |

### d. Competențe acumulate după parcurgerea cursului

|                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|-------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Competențe profesionale | <p><b>Cunoștințe:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. cunoaștere, înțelegere și utilizare a limbajului specific (cunoașterea, înțelegerea conceptelor dreptului românesc și utilizarea lor adecvată în comunicarea profesională);</li> <li>2. explicare și interpretare (utilizarea cunoștințelor de bază, pentru explicarea și interpretarea importanței studiului dreptului românesc);</li> </ol> <p><b>Abilități:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>3. aplicare, transfer și rezolvare de probleme (utilizarea unor principii și metode de bază pentru rezolvarea unor probleme/situații bine definite, tipice dreptului românesc, în condiții de asistență calificată);</li> <li>4. reflecție critică și constructivă (utilizarea adecvată de criterii și metode standard de evaluare, pentru a aprecia calitatea, meritele și limitele dreptului românesc);</li> <li>5. creativitate și inovare (elaborarea de proiecte profesionale cu utilizarea unor principii și metode consacrate în dreptul românesc).</li> </ol> |
| Competențe transversale | <ul style="list-style-type: none"> <li>• autonomie și responsabilitate (executarea responsabilă a sarcinilor profesionale, în condiții de autonomie restrânsă și asistență calificată);</li> <li>• interacțiune socială (familiarizarea cu rolurile și activitățile specifice muncii în echipă și distribuirea de sarcini pentru nivelurile subordonate);</li> <li>• dezvoltare personală și profesională (conștientizarea nevoii de formare continuă, utilizarea eficientă a resurselor și tehnicilor de învățare pentru dezvoltarea personală și profesională);</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |

### e. Resurse și mijloace de lucru

Pentru o pregătire temeinică, vă sugerăm să efectuați toate testele de evaluare, astfel încât rezultatul pregătirii dumneavoastră să fie cât mai obiectiv. De asemenea, vă sugerăm să vă alcătuiți propriile dumneavoastră planuri și scheme, acestea ajutându-vă la o mai bună sistematizare a cunoștințelor dobândite.

Fiecare curs debutează cu prezentarea obiectivelor pe care trebuie să le atingeți – din punctul de vedere al nivelului de cunoștințe – prin studierea temei respective. Vă recomandăm să le citiți cu atenție și apoi, la sfârșitul cursului, să le revedeți pentru a verifica dacă le-ați atins în întregime.

Testele de evaluare prezente la sfârșitul fiecărui curs vă vor ajuta să verificați modalitatea specifică de învățare și să vă îmbunătățiți cunoștințele. Timpul recomandat rezolvării testelor este de 30 de minute. Rezolvați testele numai după studierea în întregime a unui curs

și nu vă uitați la răspunsuri decât după rezolvarea testului și numai dacă nu reușiți să găsiți răspunsul prin recitirea cursului.

La sfârșitul fiecărui capitol există indicată o bibliografie selectivă pe care vă sfătuim să o parcurgeți.

#### **f. Structura cursului**

Cursul **Istoria Statului și Dreptului Românesc** este alcătuit din 14 capitole (fiecare capitol fiind aferent unei **unități de învățare**):

La sfârșitul fiecărui capitol se regăsesc modele de teste de autoevaluare care vă vor ajuta să vă însușiți materia și să stabiliți singuri ritmul de învățare și necesitățile proprii de repetare a unor teme.

Totodată, la anumite capitole sunt formulate și **teme de control**, în vederea evaluării pe parcurs. Acestea sunt:

##### **Tema de control nr.1**

Dreptul în Dacia – provincie romană. Tripticele din Transilvania;

##### **Tema de control nr.2**

Legea Țării și instituțiile sale;

##### **Tema de control nr.3**

Reformele lui Constantin Mavrocordat;

##### **Tema de control nr.4**

Formarea sistemului de drept modern român. Legislația cu caracter reformativ a lui Al. I. Cuza. Opera legislativă a lui Al. I. Cuza

**NOTĂ: Temele de control se prezintă de către fiecare student sub formă de referat, iar rezultatele acestei evaluări se comunică de către cadrul didactic în mod direct și nemijlocit studenților.**

Cursul de față poate fi studiat atât în întregime, potrivit ordinii prestabilite a capitolelor, dar se poate și fragmenta în funcție de interesul propriu mai accentuat pentru anumite teme. În vederea susținerii examenului este obligatorie parcurgerea tuturor celor 14 capitole și efectuarea testelor prezentate.

#### **g. Cerințe preliminare și discipline deservite**

Pentru o mai bună înțelegere a materiei, este necesară coroborarea cunoștințelor dobândite în cadrul acestei discipline cu cele acumulate la următoarele discipline, studiate în anul I, semestrul I: Drept roman; Teoria generală a dreptului; Retorica, având în vedere că disciplina se studiază în anul I, semestrul al II-lea.

Disciplinele din planul de învățământ care se dezvoltă pe baza cunoștințelor dobândite în cadrul materiei de față sunt: Drept constituțional și instituții politice; Drept civil; Drept penal; Drept administrativ; Drept procesual civil; Drept procesual penal etc.

#### **h. Durata medie de studiu individual**

Durata medie de învățare estimăm a fi de aproximativ 28 de ore.

În vederea susținerii verificării finale considerăm necesar, de regulă, un studiu de o săptămână.

Studiarea fiecărui capitol necesită un efort de cca. 2 ore, astfel încât cunoștințele specifice acestui domeniu să se fixeze temeinic.

## **i. Evaluarea**

La încheierea studierii cursului, este obligatorie realizarea celor 2 teme de control.

Înainte de examen este indicat să parcurgeți din nou toată materia, cu atenție, durata estimată pentru această activitate fiind de aproximativ o săptămână.

| <b>Forma de evaluare</b><br>(E-examen, C-colocviu/test final, LP-lucrări de control) |                                                                  | <b>E</b>   |
|--------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Stabilirea notei finale</b> (procentaje)                                          | - evaluarea finală                                               | <b>50%</b> |
|                                                                                      | - activități aplicative /laborator/lucrări practice/proiect etc. | -          |
|                                                                                      | - teste grilă pe parcursul semestrului/ teme de control          | <b>50%</b> |

# UNITATEA DE ÎNVĂȚARE I

## Dreptul geto-dac

*Durata medie de parcurgere a acestui capitol este de 2 ore.*

*În cuprinsul acestui capitol sunt prezentate cunoștințele referitoare la dreptul geto-dac.*

### 1. Introducere

Dreptul geto-dac a fost exprimat atât în formă nescrisă a obiceiului juridic cât și în formă scrisă, deoarece o serie de obiceiuri -convenabile clasei dominante- au fost preluate și sancționate de către statul geto-dac, devenind norme de drept.

În paralel, în plin proces de desfășurare a consolidării procesului sclavagist s-au format noi obiceiuri, care au fost sancționate de către stat, dobândind astfel valoare juridică.

De asemenea, așa cum afirmă Iordanes, geto-dacii au cunoscut și dreptul scris. Iordanes, care a trăit în sec VI e.n., relatează că a citit acele legi -poruncile regelui erau legi scrise- care fuseseră transmise din generație în generație. Din păcate, ele s-au pierdut, astfel încât noi am putut reconstitui fizionomia instituțiilor geto-dace, fie pe baza unor izvoare indirecte, fie pe baza urmelor lăsate de către aceste instituții asupra dreptului nostru de mai târziu.

### 2. Conținut

În materia bunurilor, geto-dacii au cunoscut proprietatea privată, care se exercita asupra unor exploatare miniere, vite, sclavi, unele domenii civile și private. În același timp au cunoscut și proprietatea teritorială a obștii -obștea exercita o proprietate colectivă asupra pământului- împletită cu folosința individuală.

O serie de informații sunt legate de viața de familie a geto-dacilor:

- cunoșteau familia monogamă;
- monogamia era păzită cu strânicie, în vreme ce adulterul era pedepsit cu moartea;
- cunoșteau instituția dotei (zestre), deși, nu bunurile constituiau principala zestre, ci ținuta morală.

În materia obligațiilor, din surse indirecte, putem trage concluzia că acestea izvorau fie din contracte, fie din delict. Contractele aveau un caracter solemn și erau de două feluri:

- contracte solemne în formă religioasă;
- contracte solemne în formă scrisă.

În domeniul dreptului penal, cele mai importante dispoziții incriminau infracțiunile contra statului, proprietății private și persoanei.

Cu privire la sistemul judiciar (procesual), atribuțiile privind soluționarea litigiilor au fost preluate de organele specializate ale statului. În fruntea acestui aparat se afla regele sau marele preot.

Izvoarele istorice ne mai relevă că s-au păstrat urme ale răzbunării private, în forma **legii talionului** -ochi pentru ochi, dinte pentru dinte- și ale sistemului duelului judiciar.

Geto-dacii au mai cunoscut și norme de drept internațional public, pe care le aplicau în relațiile cu alte popoare, în special cu ocazia încheierii convențiilor cu alte state.

### 3. Rezumat

Așa cum afirmă Iordanes, geto-dacii au cunoscut și dreptul scris. Iordanes, care a trăit în sec VI e.n., relatează că a citit acele legi -poruncile regelui erau legi scrise- care fuseseră transmise din generație în generație. Din păcate, ele s-au pierdut, astfel încât noi am putut reconstitui fizionomia instituțiilor geto-dace, fie pe baza unor izvoare indirecte, fie pe baza urmelor lăsate de către aceste instituții asupra dreptului nostru de mai târziu.

### 4. Test de autoevaluare a cunoștințelor

1. Statul geto-dac s-a fondat:

- a. sub domnia lui Decebal
- b. sub domnia lui Burebista**
- c. sub domnia lui Deceneu

2. Geto-dacii erau:

- a. monogami
  - b. poligami
  - c. nu aveau reguli stricte în acest sens
3. Contractele încheiate de geto-daci erau:
- a. contracte în formă religioasă
  - b. contracte solemne
  - c. contracte în formă scrisă

### 5. Bibliografie recomandată

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar. Ediție revăzută și adăugită. Editura Cermaprint, București, 2015;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*. Curs universitar pentru învățământul ID, IFR, Editura Universul Juridic, București, 2012;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Cermaprint, București, 2011;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Universul Juridic, București, 2010;

Andreea Rîpeanu, Note de curs, *Istoria statului și dreptului românesc*, 2009;

Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, București, 2004;

C.C. Giurescu, Dinu Giurescu, *Istoria românilor*, Ed. Albatros, 1975;

*Tratat de istoria dreptului românesc*, vol. I, II, București, 1984;

Șt. Longinescu, *Istoria dreptului românesc*, București, 1908;

I. Peretz, *Curs de istoria dreptului român*, vol. I, II, Ediția a II-a, 1926.

## UNITATEA DE ÎNVĂȚARE II

### Dreptul în Dacia – provincie romană. Tripticele din Transilvania

*Durata medie de parcurgere a acestui capitol este de 2 ore.*

*În cuprinsul acestui capitol sunt prezentate cunoștințele referitoare la dreptul geto-dac.*

#### 1. Introducere

Evoluția dreptului ne atestă faptul că și pe plan juridic, în Dacia a avut loc un proces de sinteză, în cadrul transformărilor din plan etnic și instituțional. În cadrul acestui proces evolutiv, normele de drept geto-dac se aplicau în paralel cu normele de drept civil roman și de drept al ginților. Treptat, în cadrul procesului de întrepătrundere și de influențare reciprocă, va lua naștere un sistem de drept nou, daco-roman.

A. În primele decenii ale ocupației romane, când delimitarea dintre diferitele categorii de persoane (cetățeni, latini, peregrini) era foarte clară, normele de drept aveau un caracter statutar, în sensul că fiecărei categorii de persoane îi corespundeau anumite norme juridice.

Astfel, normele de drept civil se aplicau, în principiu, numai cetățenilor romani aflați în provincie, care se bucurau, ca orice cetățean roman, de toate drepturile civile și politice (**ius civile**):

- ius commercii** (dreptul de a încheia acte juridice potrivit dreptului roman);
- ius connubii** (dreptul de a încheia o căsătorie valabilă după legile romane);
- ius militiae** (dreptul cetățeanului de a face parte din legiuni);
- ius suffragii** (dreptul de a alege);
- ius honorum** (dreptul de a candida la o magistratură în colonii).

Dreptul civil, numit și drept quiritar, era un drept extrem de rigid și de formalist, profund exclusivist și care din cauza formelor solemne și a simbolurilor de care era înconjurat, nu era accesibil latinilor sau peregrinilor.

Latini locuiau în municipii, în pagi (*localități situate pe terenurile dependente de colonii*) și vici (*localitățile situate în afara teritoriilor coloniilor sau în regiunile lipsite de orașe*) sau chiar în colonii, dar aveau un regim juridic inferior față de cel al cetățenilor, bucurându-se, de regulă, numai de **ius commercii**.

Ei erau incluși în categoria latinilor fictivi, deoarece aveau condiția juridică a latinilor coloniari (locuitori ai Italiei), dar nu erau rude de sânge cu romanii, așa încât nu erau latini și

în sens etnic. În principiu, latinii puteau încheia între ei acte de drept civil (în măsura în care se bucurau de **ius commercii** ).

**Peregrinii** formau majoritatea populației din provincie, deoarece în această categorie intrau toți locuitorii liberi ai Daciei Romane (autohtonii ), inclusiv străinii care nu erau cetățeni sau latini . Locuitorii cetăților distruse de către romani (Sarmizegetusa), făceau parte din categoria *peregrinilor dediticii* și aveau o condiție juridică inferioară în sensul că nu puteau obține cetățenia romană și nu aveau dreptul de a merge la Roma . Ceilalți autohtoni liberi constituiau *peregrinii obișnuiți* care puteau încheia, între ei, acte juridice potrivit cutumei locale și aveau acces, în relațiile dintre ei, precum și în relațiile cu latinii sau cu cetățenii, la normele de drept al ginților (**ius gentium** )-diviziune a dreptului roman destinată să se aplice în relațiile dintre peregrini, precum și în relațiile dintre peregrini, latini și cetățeni.

## 2. Conținut

Noul sistem juridic cuprinde dispoziții cu privire la bunuri, persoane, succesiuni și obligații.

**B.** În materia bunurilor, dreptul daco-roman consacră trei forme distincte de proprietate: quiritară, provincială și peregrină.

1. Proprietatea provincială a luat naștere în legătură cu regimul juridic pe care îl aveau teritoriile cucerite de romani, care treceau în proprietatea statului roman cu titlul de *ager publicus*, fiind atribuite apoi spre folosință provincialilor, care la rândul lor exercitau asupra lor un drept de posesie și uzufruct. Totodată, proprietatea provincială mai putea fi dobândită și printr-o variantă a uzucapiunii romane, cunoscută sub denumirea de *prescriptio longi temporis* (termenul era de 10 ani între prezenți și 20 de ani între absenți, iar efectul constă în aceea că acțiunea intentată de către reclamant, după trecerea celor 10 sau 20 de ani, va fi respinsă cu succes de către posesor. Proprietatea provincială era sancționată printr-o acțiune *in rem* specială, având ca model acțiunea în revendicare, aplicată proprietăților quiritare.

Proprietatea supremă a statului roman era recunoscută de către provinciali prin plata anuală a unei sume de bani numită *tributum*.

2. Pe de altă parte, cetățenii romani, beneficiind de plenitudinea drepturilor politice și civile, puteau exercita asupra unor terenuri din Dacia, proprietatea quiritară, cu condiția ca acestea să se bucure de ficțiunea **ius italicum** (drept special, în virtutea căruia, solul aparținând unor colonii din provincii era asimilat cu cel din Italia, devenind astfel un lucru roman.

3. De asemenea, a fost cunoscută și proprietatea peregrină, distinctă de cea provincială, deoarece ea se aplica doar asupra construcțiilor și bunurilor mobile.

**C.** În materie succesorală, succesiunea putea fi deferită atât prin testament cât și fără testament (*ab intestat* ). Forma de testament utilizată de către peregrini era cea orală și se bucurau de *testamenti factio pasiva* (puteau veni la moștenirea cetățenilor romani ).

**D.** Materia obligațiilor cunoaște o reglementare amănunțită și evoluată deoarece este o perioadă caracterizată printr-o creștere a producției și dezvoltare a economiei de schimb .Obligațiile, în special obligațiile contractuale, sunt supuse unui regim juridic complex, rezultat din împletirea unor elemente de drept civil, de drept al ginților și de drept autohton .

Aceste instituții juridice ne sunt cunoscute amănunțit, deoarece fizionomia lor juridică ne-a fost transmisă pe cale directă, prin intermediul *Tripticelor din Transilvania*.

**Tripticele** sau **tăblițele cerate din Transilvania** sunt documente inestimabile, făcând parte din categoria scrisorilor epigrafice prin intermediul cărora ne-au parvenit știri referitoare la Dacia în secolul II e.n. și în special la sistemul de drept care se aplica în acea epocă în relațiile dintre locuitorii provinciei.

Tripticele sunt formate din trei mici tăblițe de brad, legate împreună. Partea exterioară a primei și a ultimei tăblițe nu era scrisă. Scrierea era aplicată numai pe partea inferioară a tăblițelor exterioare, și pe ambele părți ale tăbliței din mijloc. Au fost numite tăblițe cerate, deoarece fețele interioare erau ușor scobite, unse apoi cu un strat de ceară, pe care se aplica o scriere cursivă cu vârful unui stilet.

Au fost descoperite succesiv, între anii 1786 și 1855 la Roșia Montană (Alburnus Maior) și au fost cercetate atât de juriști, cât și de istorici și filologi pentru a putea reconstitui

instituțiile juridice daco-romane, modul de viață al populației daco-romane, precum și limba vorbită la acea vreme (latina vugară, cum o numesc filologii).

Istoricul acestor tăblițe a fost făcut de mai mulți autori. Primul român care le-a studiat și comentat a fost Timotei Cipariu, care a donat trei asemenea documente Muzeului Episcopal din Blaj. În urma cercetărilor, savantul german, Theodor Mommsen, afirmă că tăblițele cerate s-au aflat în păstrarea notarului din Alburnus Maior, care în anul 167 e.n., din cauza invaziei marcomanilor în munții Apuseni, le-a ascuns într-o mină. Cel mai recent act este datat 29 mai 167 e.n. Textul tăblițelor a fost publicat de Th. Mommsen în *Corpus Inscriptionum Latinarum*. Din cele 25 de tăblițe descoperite, numai 14 au putut fi citite, celelalte 11 rămânând indescifrabile din cauza deteriorării.

Cele 14 tăblițe cuprind: patru acte de vânzare, trei contracte de muncă, două contracte de împrumut, un contract de societate, un contract de depozit, un proces verbal (prin care se constată desființarea unei asociații funerare), lista cheltuielilor pentru organizarea unui banchet și obligația unei persoane de a plăti o datorie.

În urma cercetării fizionomiei acestor acte juridice se poate trage concluzia că ele nu corespund în întregime nici cu cerințele dreptului civil roman, nici cu cerințele dreptului local. Ele au o fizionomie distinctă, fiind acte juridice de drept daco-roman.

Spre exemplu, într-unul dintre *contractele de împrumut* calitatea de creditor o are o femeie peregrină (Anduena lui Bato)-aflată sub tutelă- deși, potrivit dreptului roman, femeia nu are capacitate juridică (nu poate avea calitatea de creditor într-un contract). Este cert astfel, că respectivul contract a fost încheiat în conformitate cu cerințele dreptului local, deoarece, conform dispozițiilor dreptului geto-dac, femeia putea încheia acte juridice în nume propriu.

În cazul unui alt *contract de împrumut*, se alătură o simplă convenție de bună credință, prin care debitorul își asumă obligația de a plăti dobânzi. Această convenție nu respectă cerințele dreptului civil roman, deoarece, în dreptul clasic roman, obligația de a plăti dobânzi nu putea fi asumată printr-o simplă convenție de bună-credință, ci doar printr-o stipulațiune specială. Prin *stipulațiune* se înțelege contractul verbal, sub forma unui act solemn (act de drept al ginților), format din întrebare și răspuns, prin care se făceau operațiuni ca împrumutul sau garanțiile. Deci, se pare că această convenție, a fost încheiată în conformitate, fie cu dreptul local, fie cu dreptul grec.

*Contractul de depozit* este încheiat *ad probationem*, adică este încheiat cu scopul de a se face dovada unei obligații rezultate dintr-un alt contract, încheiat anterior. Nici acest contract nu respectă cerințele dreptului civil roman, întrucât în dreptul roman, contractul de depozit este doar generator de obligații, și nu se încheie *ad probationem*. Acest contract s-a încheiat în conformitate cu dispozițiile dreptului local. În text mai sunt menționate trei operațiuni juridice -încheiate prin intermediul stipulațiunilor, deși la Roma, în epoca clasică la care ne referim, aceste operațiuni se realizau prin contracte aflate în sfera dreptului ginților- cu obiecte distincte: asumarea obligației de a plăti un capital, asumarea obligației de a plăti dobânzi la acel capital și obligația de garanție.

Deosebit de importantă este tăblița care cuprinde un *contract de muncă*, cu o clauză specială privitoare la riscuri. Asumarea riscului în contract este situația prin care una dintre părți trebuie să-și execute obligația, deși cealaltă parte nu-și poate executa obligația, fără vina sa, din cauza forței majore. În dreptul clasic roman, riscul în contactul de muncă revenea patronului, care avea obligația de a-i plăti lucrătorului salariul, chiar și atunci când acesta nu își putea executa obligația fără vina sa. În contractul la care ne referim, riscul este asumat de lucrător, printr-o clauză specială, menționată la sfârșitul contractului, acesta acceptând să nu-și primească salariul în ipoteza în care mina va fi inundată; salariul fiind redus proporțional cu timpul în care nu s-a putut lucra.

Cercetând *contractele de vânzare* - trei se referă la vânzarea de sclavi, iar unul la vânzarea unei părți de casă - s-a ajuns la concluzia că ele corespund cerințelor dreptului roman în privința efectelor, dar nu corespund cerințelor acestuia în ceea ce privește forma. În epoca în care au fost încheiate aceste contracte, vânzarea la romani se realiza prin simplul acord de voință al părților, cu privire la obiect și preț. Această convenție între vânzător și cumpărător genera toate efectele contractului de vânzare: a) *vânzătorul* are obligațiile de a

păstra lucrul, de a preda lucrul, de a garanta pentru evicțiune (deposedarea cumpărătorului de lucrul cumpărat de o terță persoană care dovedește că este adevăratul proprietar al lucrului) și pentru vicii (acele defecte ale lucrului care fac impropriu scopul pentru care a fost cumpărat); b) *cumpărătorul* are obligația de a plăti prețul.

Dacă în dreptul civil roman, avem o singură convenție și mai multe efecte, în dreptul daco-roman avem atâtea obligații câte convenții sunt.

Originală este și figura juridică a unei vânzări realizate prin intermediul *mancipațiunii* (act de drept civil, pentru valabilitatea căreia sunt necesare anumite condiții: *părțile contractante să aibă cetățenie romană; obiectul vânzării să fie un lucru roman; cântarul de arama și cantaragiul; cinci martori, cetățeni romani; rostirea unei formule solemne*, lipsa unei singure condiții ducând la anularea actului) și a unei *convenții de bună-credință*, ceea ce înseamnă că o singură operațiune juridică s-a realizat prin două acte juridice distincte.

Această anomalie juridică a fost explicată în diferite moduri. Unii autori au afirmat că ne aflăm în fața unei substituiri de termeni, în sensul că părțile au realizat operațiunea juridică prin intermediul *tradițiunii* (act de drept al ginților realizat prin convenția părților) dar a fost folosit termenul de *mancipațiune*. Alți autori afirmă că această practică este datorată necunoașterii cerințelor dreptului roman de către autohtoni. S-a mai susținut și teoria conform căreia s-ar fi recurs la această formulă pentru mai multă siguranță.

În realitate, această practică nefirească marchează trecerea de la vânzarea generatoare de obligații la vânzarea translativă de proprietate, ce s-a practicat în dreptul feudal românesc.

### 3. Rezumat

Originalitatea acestor documente este dată tocmai de îmbinarea elementelor de drept roman și de drept autohton. Încheind diferite acte juridice, părțile contractante, care nu aveau aceeași condiție juridică, dar trăiau și munceau împreună, au corectat caracterul rigid și formalist al unor acte de drept roman și au creat instituții juridice noi. Coexistența elementelor mixte în textele acestor tăblițe a dus la unificarea celor două sisteme juridice, în cadrul unui proces de unificare manifestat atât pe plan etnic cât și pe plan instituțional.

### 4. Test de autoevaluare a cunoștințelor

1. În Dacia Traiană, în plan fiscal, se aplica:

- a. **impozitul direct (*tributa*)**
- b. **impozitul pe persoană (*tributum capitis*)**
- c. **impozitul indirect (*vectigalia*)**

2. Ce sunt *Tripticele* descoperite în Transilvania?

- a. picturi rupestre
- b. **documente arheologice, confecționate din scânduri de brad**
- c. **tăblițe cerate.**

3. Sunt *Tripticele din Transilvania* o dovadă a existenței unui nou sistem de drept daco-roman? Argumentați.

### 5. Tema de control nr.1

Dreptul în Dacia – provincie romană. *Tripticele din Transilvania.*

### 6. Bibliografie recomandată

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar. Ediție revăzută și adăugită. Editura Cermaprint, București, 2015;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*. Curs universitar pentru învățământul ID, IFR, Editura Universul Juridic, București, 2012;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Cermaprint, București, 2011;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Universul Juridic, București, 2010;

Andreea Rîpeanu, Note de curs, *Istoria statului și dreptului românesc*, 2009;

Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, București, 2004;

C.C. Giurescu, Dinu Giurescu, *Istoria românilor*, Ed. Albatros, 1975;

*Tratat de istoria dreptului românesc*, vol. I, II, București, 1984;

Șt. Longinescu, *Istoria dreptului românesc*, București, 1908;

## UNITATEA DE ÎNVĂȚARE III

### Obștea sătească și normele sale de conduită (sec. IV-VIII e.n.)

*Durata medie de parcurgere a acestui capitol este de 2 ore.*

*În cuprinsul acestui capitol sunt prezentate cunoștințele referitoare la obștea sătească și normele sale de conduită (sec. IV-VIII e.n.).*

#### 1. Introducere

Izvoarele istorice atestă că după retragerea autorităților romane, populația autohtonă a continuat să trăiască în sate, pe baza unor puternice relații de solidaritate între membrii acestora.

*Satul*, privit ca o totalitate a locuitorilor săi și ca teritoriu aparținând acestora, a format încă înainte de cucerirea romană o obște sătească. Prin obște sătească se înțelege o formă de organizare socială în vederea desfășurării în cele mai bune condiții a muncii și a vieții prezentând următoarele caracteristici:

- are un caracter teritorial (dacă obștea gentilică era organizată pe criteriul rudeniei de sânge, obștea sătească organizează având la bază criteriul apartenenței teritoriale, indiferent dacă erau rude de sânge sau nu;

- prezintă o trăsătură comună cu obștea gentilică, pentru că nici una, nici cealaltă nu cunosc stratificarea socială;

- realizează tranziția de la societatea sclavagistă la societatea feudală;

- prezintă un element comun cu statul, prin organizarea bazată pe criteriul teritorial;

- se deosebește însă de organizarea statală, pentru că, spre deosebire de acesta nu cunoaște stratificarea socială;

- avea o organizare proprie, caracterizată prin exercitarea dreptului de autoconducere (organele de conducere erau *Adunarea Megieșilor*, *Sfatul oamenilor buni și bătrâni* și *judele satului*).

*Adunarea Megieșilor* hotăra în toate problemele importante ale comunității, prin vot deschis, fiind convocată de regulă duminică după slujba religioasă, sau în zilele de târg. Această adunare alegea un consiliu cu activitate permanentă- *Sfatul oamenilor buni și bătrâni*- care avea atribuții jurisdicționale (aceasta doar în sens metaforic, deoarece normele de conduită ce reglementau viața obștii satești nu aveau caracter juridic) și de ordin administrativ. Lucrările acestui sfat erau conduse de către un *jude* ales de *Adunarea Megieșilor*, care exercita atât atribuții jurisdicționale, cât și atribuții militare și administrative.

Obștile satești aflate în regiuni cu o configurație geografică și economică unitară formau *uniuni de obști*, mai ales după sec. al VII-lea și al VIII-lea e.n., fiind conduse de un *Mare Sfat* al uniunii de obști, format din reprezentanții obștilor componente.

#### 2. Conținut

Viața socială din cadrul obștii satești era reglementată prin norme de conduită fără caracter juridic, ele fiind respectate de bună-voie de toți membrii colectivității, deoarece exprimau interese comune.

Fiind o comunitate de muncă, normele fundamentale ale obștii satești s-au statornicit în legătură cu procesul muncii. De aici izvorăsc și celelalte norme referitoare la materia bunurilor, statutul persoanelor, familie, tranzacțiile și diferendele dintre membrii obștii și procedura lor de rezolvare, culminând cu normele de organizare social-politică.

În materia bunurilor, pământul reprezintă elementul esențial, hotarul satului identificându-se cu moșia obștii satești, care era stăpânită în devălmășie. Prima desprindere din fondul devălmaș, sub forma stăpânirii individuale, a fost locul pe care membrii obștii și-au întemeiat *casa și curtea*. Ulterior, din câmpul de cultură, obștea a atribuit pentru totdeauna, fiecărei familii un lot de pământ denumit *soț* sau *raclă* (lot-matcă) -adică numai cei care practicau agricultura în sat, aveau acces și la bunurile aflate în stăpânire devălmașă. Stăpânirea individuală putea fi extinsă prin desteleniri și defrișări, făcute cu acordul Adunării Megieșilor, care se pronunța și cu privire la trecerea loturilor de pământ astfel rezultate, în

stăpânire și folosință personală. Obștea păstra asupra lor un drept superior de supraveghere și control. Cu timpul această stăpânire dobândește un caracter permanent, constituind punctul de plecare al proprietății private asupra pământului.

Tot cu titlu de folosință individuală erau exploatate *terenurile din vatra satului*, însă, *pădurile, pășunile, apele și subsolul*, au rămas înstăpânire devălmașă.

Pentru că obștea era în principal o comunitate de muncă, multe dintre normele de conduită reglementau *relațiile de muncă* din domeniul agriculturii, păstoritului, vânătorii, mineritului și al activităților meșteșugărești.

*Normele de conduită privind statutul persoanelor* se întemeiază pe principiul egalității, egalitate ce rezultă din stăpânirea devălmașă a pământului și din participarea tuturor la munca de producere a bunurilor de consum.

Aceeași egalitate se manifesta și în *relațiile din cadrul familiei*, în sensul că între soți, pe de o parte, părinți și copii, pe de altă parte, exista obligația reciprocă de întreținere, obligație rezultată din faptul că patrimoniul familiei era rezultatul muncii colective a întregii familii. Căsătoria se realiza prin liberul consimțământ al viitorilor soți, urmat de binecuvântarea părinților și a bisericii. Divorțul putea fi cerut de oricare dintre soți, aceștia fiind egali în privința invocării motivelor de divorț.

Egalitate există și pe plan *succesoral*, în sensul că toți descendenții aveau egală vocație succesorală. Noutatea o constituie, recunoașterea unui drept de moștenire și soțului supraviețuitor.

În materia *convențiilor (obligații civile)*, se recunoștea membrilor obștii capacitatea de a încheia diferite tranzacții, sub formă de contracte. *Vânzarea* era contractul cel mai răspândit, având ca efect transmiterea proprietății prin simplul acord de voință al părților.

Dat fiind caracterul natural al economiei, se practica *schimbul* de mărfuri.

O altă categorie de norme de conduită se referă la *reprimarea delictelor* în cadrul obștii sătești.

*Răspunderea* pentru fapta proprie, care dăunează altora, conflictele dintre membrii obștii, se rezolvau în interiorul obștii, pe baza solidarității rudelor, *a legii talionului* (răzbunarea sângelui) și a *compozițiunii voluntare* (răscumpărarea infracțiunii reprezenta echivalentul dreptului la răzbunare și se stabilea prin convenția părților). La aceste norme tradiționale se adaugă și regulile promovate de biserica creștină.

*Soluționarea litigiilor* revenea **Sfatului oamenilor buni și bătrâni și judei** care aveau competența de a cerceta fapta și a lua hotărâri pentru stabilirea pedepsei (cea mai gravă era alungarea din cadrul obștei), prilej cu care părțile administrau *probele*. Cele mai importante probe erau *proba cu martori și jurămintele*.

### 3. Rezumat

Pentru că obștea era în principal o comunitate de muncă, multe dintre normele de conduită reglementau *relațiile de muncă* din domeniul agriculturii, păstoritului, vânătorii, mineritului și al activităților meșteșugărești.

### 4. Test de autoevaluare a cunoștințelor

1. Localitățile rurale specifice Evului Mediu erau:

a. **satele libere**

b. satele mănăstirești

c. **satele aservite**

2. În societatea feudală, cel mai important obiect al dreptului de proprietate era:

a. omul

b. **pământul**

c. imobilele

3. *Soluționarea litigiilor* în cadrul obștei sătești revenea:

a. **Sfatului oamenilor buni și bătrâni**

b. **judei**

c. boierilor

### 5. Bibliografie recomandată

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar. Ediție revăzută și adăugită. Editura Cermaprint, București, 2015;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*. Curs universitar pentru învățământul ID, IFR, Editura Universul Juridic, București, 2012;  
 Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Cermaprint, București, 2011;  
 Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Universul Juridic, București, 2010;  
 Andreea Rîpeanu, Note de curs, *Istoria statului și dreptului românesc*, 2009;  
 Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, București, 2004;  
 C.C. Giurescu, Dinu Giurescu, *Istoria românilor*, Ed. Albatros, 1975;  
*Tratat de istoria dreptului românesc*, vol. I, II, București, 1984;  
 Șt. Longinescu, *Istoria dreptului românesc*, București, 1908;  
 I. Peretz, *Curs de istoria dreptului român*, vol. I, II, Ediția a II-a, 1926.

## UNITATEA DE ÎNVĂȚARE IV

### Legea Țării și instituțiile sale

*Durata medie de parcurgere a acestui capitol este de 2 ore.*

*În cuprinsul acestui capitol sunt prezentate cunoștințele referitoare la Legea Țării și instituțiile sale (sec. IX-XIV)*

#### 1. Introducere

Perioada secolelor IX-XIV se caracterizează prin afirmarea poporului român, ca personalitate distinctă din punct de vedere etnic, cu organizare politică și cu norme juridice proprii.

Vechiul drept românesc, așa cum precizează și Dimitrie Cantemir, a fost *ius non scriptum*, adică un drept nescris. Existența dreptului românesc nescris, cu o puternică identitate, a fost recunoscută și de către vecinii noștri denumindu-l în documentele oficiale redactate în limba latină *ius valachicum*.

În cancelariile domnești românești, dreptul era cunoscut sub denumirea de «obiceiul pământului» sau *Legea Țării*, având aceleași dispoziții pentru toate țărilor române.

Pentru definirea sferei de aplicare a *Legii Țării*, trebuie pornit de la spusele lui Nicolae Bălcescu: «**Legea Țării a ținut loc și de constituțiune politică și de condică civilă și de condică criminală**».

În concluzie, putem defini *Legea Țării* ca fiind un sistem de drept atotcuprinzător, al unei societăți organizate politic în țări, format din totalitatea normelor de drept nescris, ce reglementează organizarea statelor la nivel local și central, regimul juridic al proprietății, statutul juridic al persoanelor, organizarea familiei, succesiunile, contractele, răspunderea colectivă în materie penală și fiscală, reprimarea faptelor infracționale și judecarea proceselor.

Denumirea de *Legea Țării* are totodată și o deosebită semnificație, dată de faptul că, fiind legea unei țări, deci a unui teritoriu, ea are un caracter teritorial și nu personal. Această caracteristică este întărită și de atenția cu care este reglementată proprietatea imobiliară, în primul rând asupra pământului.

#### 2. Conținut

*Legea Țării* s-a constituit prin adaptarea vechilor norme la noua situație politică, fiind capabile de dezvoltare în două direcții:

- crearea unor norme noi;
- modificarea și completarea unor norme vechi.

În acest sens, edificatoare este modificarea (transformarea) normei ce reglementează dreptul de proprietate sub forma *dreptului de protimis* care, în caz de înstrăinare, acordă rudelor celui care înstrăina și celorlalți membrii ai obștei, preferința la cumpărare și facultatea de răscumpărare a înstrăinărilor făcute cu nerespectarea regulilor protimisului, spre a evita trecerea terenurilor în stăpânirea unor persoane din afara obștei.

Inegalitățile de avere ce se conturează în această perioadă, pozițiile diferențiate pe care membrii societății le ocupă, au avut ca efect modificarea statutului persoanelor, prin apariția *stratificării sociale*.

Dezvoltarea proprietății private, producția sporită, dezvoltarea meșteșugurilor, a dus la o intensificare a relațiilor contractuale conform unor reguli juridice care indică începutul unui sistem de *drept comercial*.

Normele juridice cu privire la forma politică de organizare a «țărilor» în cnezate și voievodate, alcătuiesc începutul *dreptului public* al țărilor române.

În dreptul roman, sistemul de drept este conceput de Celsus ca « *ars boni et aequi* » (*bonus* este binele social care se referă la apărarea valorilor sociale, iar *aequi* este echitate). Cu alte cuvinte, normele de drept trebuie interpretate și aplicate în conformitate cu principiile echității.

De aceea în concepție românească, dreptatea este echitate.

### **Dispozițiile Legii Țării cu privire la domnie, sfat domnesc și dregătorii**

Aparatul de conducere al țărilor românești era alcătuit din domn, Sfat domnesc și dregători.

Domnia este instituția centrală supremă în aparatul de stat, fiind rezultatul unui proces evolutiv. Ea este semnalată în documente odată cu întemeierea Țării Românești și a Moldovei, titlul de domn semnificând independența și poziția unui șef de stat care nu recunoaște o autoritate superioară.

Principiile *Legii Țării* care au stat la temelia instituției domniei au fost alegerea și ereditatea. Putea fii ales domn oricine făcea dovada că este rudă în linie directă sau colaterală cu unul din domnii anteriori (os domnesc), dacă era român, creștin-ortodox și nu avea vreo infirmitate.

În calitatea sa de *șef suprem al administrației*, domnul hotăra în domenii ca: împărțirea teritorial-administrativă a statului, numirea dregătorilor, încasarea dărilor și efectuarea prestațiilor către domnie sau baterea monedei. În *viața religioasă*, domnul exercita tutela asupra Bisericii, având dreptul de a-i confirma pe mitropoliți, episcopi și egumeni. În domeniul *vieții internaționale*, domnul încheia tratate de alianță sau comerciale și declara stare de război sau de pace în relațiile cu alte state, fiind *comandantul armatei*. În același timp era și *judecătorul suprem* al tuturor supușilor săi, însă hotărârile judecătorești se bucurau de valabilitate doar pe timpul vieții acestuia.

*Sfatul domnesc*, format din reprezentanții marii boierimi și ai clerului (12 sau 25), avea importante atribuții: *întărea actele de transfer de proprietate, daniile domnești și acordarea de imunități, dând garanția respectării acestora; participa la judecarea proceselor penale și civile, exprimânduși acordul față de soluția dată de domn; îl sfătuia pe domn în diferite probleme de stat; garanta respectarea de către domn a tratatelor internaționale, etc.*

După instaurarea dominației otomane, boierii vor promova teza că domnul trebuie să asculte de Sfat, condiționându-i alegerea de recunoașterea privilegiile boierilor, toate acestea în cadrul unui autentic regim nobiliar.

*Dregătorii* erau înalți demnitari ai statului, numiți de domn, care exercitau atribuții în cadrul Curții, *pe plan administrativ, judiciar și militar*. Odată cu numirea, depuneau și jurământul de credință; puteau fii confirmați sau revocați oricând și nu erau remunerați pentru slujba lor; în schimb beneficiau de dani domnești pentru dreaptă și credincioasă slujbă și li se cedau veniturile unor ținuturi.

### **Dispozițiile Legii Țării cu privire la organizarea fiscală**

În calitatea sa de proprietar suprem al întregului teritoriu al statului (*dominium eminens*), domnul avea calitatea de percepe o serie de dări de la locuitorii țării, fixate în natură, în muncă, în bani.

Dările în bani reprezentau impozitul personal (de unele scutiri beneficiau doar boierii și o serie de categorii sociale de mijloc), plătit prin *sistemul cislei*: locuitorii unui sat erau împărțiți în grupuri fiscale, cărora le revenea o sumă plătibilă, care apoi era repartizată pe unități impozabile (familii) după criteriul puterii economice dat de numărul vitelor. Perceperea impozitului se realiza prin aplicarea principiului răspunderii colective sau solidare (dacă un membru al grupului fiscal nu putea plăti dările, răspunderea revenea întregii colectivități).

### **Dispozițiile Legii Țării cu privire la organizarea bisericii**

Religia creștină a fost asimilată de poporul român în procesul etnogenezei, prin propagarea ei de la om la om. Din totdeauna biserica a fost principalul sprijin al statului, bucurându-se de o serie de privilegii din partea acestuia.

Până în secolul al XIV-lea Biserica ortodoxă română nu a avut o clară organizare ierarhică. Fondarea mitropoliilor și a episcopioilor (în 1359 se fondează Mitropolia Țării Românești de la Curtea de Argeș, dependentă de Constantinopol, apoi în 1388 se fondează Mitropolia Moldovei devenită și ea dependentă de Constantinopol în 1401) a condus la o organizare ierarhică a bisericilor și a clerului. În fruntea Bisericii se afla mitropolitul care făcea parte din Sfatul domnesc, aflându-se la conducerea acestuia, urmat pe scara ierarhică de episcopi, protopopi, stareți și preoți. Tutela asupra Bisericii era însă exercitată de domn, care avea și dreptul de control asupra patrimoniului acesteia.

#### ***Dispozițiile Legii Țării cu privire la organizarea armatei***

Inițial locul central în cadrul armatei îl ocupau trupele boierilor care în caz de război răspundeau la chemarea domnului.

Începând cu secolul al XV-lea se consolidează, ca expresie a centralizării puterii, armata proprie a domnului (*oastea cea mică*) formată din micii feudali, curteni, slujitori și țărani liberi.

În cazurile de mare primejdie se hotăra chemarea la oaste a tuturor locuitorilor, formându-se *oastea cea mare*, a cărei bază o constituia țărănimea.

Din secolul al XVII-lea un loc tot mai important în cadrul armatei îl ocupă *lefeșii sau mercenarii*, deși întreținerea lor era costisitoare.

După instaurarea dominației otomane, armata cunoaște un proces de declin, ea fiind alcătuită dintr-un număr restrâns de *mercenari*, având rolul de a asigura paza domnului și poliția internă.

#### ***Dispozițiile Legii Țării cu privire la organizarea administrativ-teritorială***

În Țara Românească și Moldova au fost cunoscute mari subdiviziuni administrativ-teritoriale. În Țara Românească, ținutul din dreapta Oltului se bucura de o anumită autonomie, aflându-se sub conducerea unui dregător (banul) care exercita atribuții asemănătoare cu ale domnului. La fel Moldova era împărțită în două mari subdiviziuni: Țara de Sus și Țara de Jos (era codusă de un mare vornic, cel mai important dregător moldovean).

**Județele** în Țara Românească și **ținuturile** în Moldova sunt cele mai vechi subdiviziuni teritoriale, fiind o organizare bazată pe tradițiile specifice diferitelor zone geografice, având rolul de a promova interesele locale. **Județele** au preluat numele apelor de-a lungul cărora s-au format, iar **ținuturile** de la denumirea orașului sau a cetății de reședință. Conducătorii lor aveau atribuții judecătorești, fiscale, militare și administrative.

Atât în județe cât și în ținuturi existau localități urbane și rurale.

**Orașele** erau unități administrative formate din meseriași, negustori și țărani, având o organizare proprie, care le conferea o anumită autonomie. Ele au apărut și s-au consolidat ca urmare a dezvoltării economice și a intensificării schimbului de mărfuri. Teritoriul orașelor cuprindea trei zone: *vatra orașului* (formată din clădiri), *hotarul orașului* (format din terenurile cultivate de orașeni) și *ocolul orașului* (format dintr-un anumit număr de sate).

**Orașele** erau conduse de două categorii de dregători:

- cei aleși de populația orașelor (având dreptul să judece anumite procese, să administreze patrimoniul orașului, să supravegheze și să confirme anumite tranzacții, să perceapă veniturile pentru domnie și pentru oraș, să întrețină o armată proprie și să aibă o pecete);

- și dregătorii domnești (cu atribuții fiscale, vamale, polițienești și judecătorești).

Începând cu secolul al XVI-lea, orașenii se puteau organiza în *bresle*, cu aprobarea domnului.

**Satele** erau împărțite în două mari categorii: libere și aservite.

**Satele libere** și-au păstrat autonomia, având organe proprii de conducere, fiind organizate după formula tradițională, în obști satești (libere).

**Satele aservite** se aflau pe domeniile feudale și nu se bucurau de autoconducere. Dimpotrivă, ele erau administrate de un reprezentant al proprietarului (domnitor, boier sau mânăstire).

### ***Dispozițiile Legii Țării cu privire la dreptul de proprietate***

În societatea feudală cel mai important obiect al dreptului de proprietate a fost pământul. Întregul teritoriu al statului se afla în proprietatea domnului (*dominium eminens*). Pe de altă parte, nobilii, clerul, țăranii liberi precum și țăranii aserviți exercitau o proprietate subordonată denumită *dominium utilae*.

***Proprietatea supremă a domnului*** era exercitată de către acesta, ca vârf al ierarhiei feudale și ca șef al statului și consta în următoarele drepturi:

- de a face donații boierilor credincioși;
- de a retrage donațiile făcute boierilor care nu-și îndeplineau obligațiile;
- de a veni la succesiunea pământurilor rămase fără stăpân;
- de a fonda în locurile pustii orașe;
- de a fixa și percepe taxe și impozite;
- de a confisca pământurile boierilor trădători (hicleni);
- de a confirma prin hrisov domnesc orice tranzacție cu pământ;
- de a supraveghea libera folosire a apelor curgătoare;
- de a construi poduri .

***Marea proprietate feudală***, îmbrăcând forma proprietăților boierești, mănăstirești și domnești, se caracterizează prin imunitatea de tip feudal, în virtutea căreia marele feudal se bucura de o serie de privilegii cum ar fi: dreptul de a avea armată proprie, de a stabili și percepe impozite, de a fi scutit de dări de a înfăptui justiția.

***Proprietatea nobiliară*** s-a extins pe două căi: prin acapararea pământurilor țăranilor și prin exploatarea muncii acestora și era ereditară.

Orice proprietate nobiliară era împărțită în:

- rezerva boierească, care reprezenta  $\frac{1}{3}$  din domeniul feudal, care se afla în proprietatea absolută a nobilului;

-  $\frac{2}{3}$  din domeniu erau atribuite spre folosință țăranilor aserviti.

a). ***Proprietatea boierească***, provenită din moștenire era întărită de domn prin hrisov domnesc și se putea înstrăina prin respectarea dreptului de protimis al rudelor. Mai putea fi dobândită în urma daniilor domnești pentru îndeplinirea serviciilor militare.

b). ***Proprietatea bisericească*** (mănăstirească) s-a constituit prin danii din partea credincioșilor. Mănăstirile erau scutite de dări și beneficiau de drepturi largi de judecată a satelor aflate pe domeniul lor și de încasarea amenzilor.

c). Putem vorbi de ***proprietatea domnului*** deoarece în calitate de mare feudal avea propria sa proprietate, cuprinzând bunurile personale ce-i aparținuseră înainte de a fi domn; se adăugau achizițiile făcute ulterior pe diverse căi juridice; și mai aparțineau domnului veniturile ce i se cuveneau pe timpul exercitării domniei, venituri separate de vistieria țării, denumite «cămară domnească» .

***Proprietatea țăranilor liberi*** se exercita asupra vetrei satului, precum și asupra câmpurilor de cultură. Toți cei care aveau o proprietate asupra câmpului de cultură, aveau acces și la folosința pășunilor, iazurilor și pădurilor, care se aflau în proprietate devălmașă. Conducerea obștei putea aproba extinderea proprietății private prin defrișări, desțeleniri sau desecări, iar dacă era vorba despre un teren pustiu, extinderea proprietății private era aprobată prin hrisov domnesc.

***Proprietatea țăranilor aserviți*** se exercita asupra locuinței și a uneltelor de muncă. În același timp exercitau un drept de folosință asupra lotului de pământ pe care îl lucrau (aparținând boierului), având dreptul de a păstra produsele.

***Proprietatea orășenilor*** .Orășenii care practica meșteșugurile exercitau proprietatea asupra atelierelor și mărfurilor produse iar negustorii exercitau proprietatea asupra locașurilor de comerț și asupra mărfurilor. În același timp, și unii și ceilalți exercitau proprietatea asupra pământului, deoarece, o parte practica agricultura.

***Proprietatea robilor*** se exercita asupra sălașului și a uneltelor de lucru. Acest drept era recunoscut de Legea Țării, dovadă că existau dregători inferiori, ce strângeau impozitele plătite de robi pe sălașurile lor.

### ***Dispozițiile Legii Țării cu privire la statutul juridic al persoanelor***

Persoanele au *capacitate de drept* (aptitudinea ființei umane de a fi subiect de drept) și *capacitate de fapt* (aptitudinea ființei umane de a avea reprezentarea consecințelor actelor și faptelor sale).

Persoana fizică sau juridică este din punct de vedere juridic, un subiect de drepturi și obligațiuni. În acest sens, persoana este investită cu *capacitate juridică* încă de la începutul existenței sale, dar și cu *capacitate de exercițiu* a drepturilor și obligațiilor, conform normelor legale în vigoare.

În feudalism oamenii erau împărțiți în **clase sociale**:

1. **Boierii**. Conceptul de *boier*, are în istoria noastră socială, două accepțiuni: una economică (fiind considerați boieri, marii proprietari funciari) și una politică (fiind considerați boieri, marii proprietari funciari care fuseseră înnoilați de domn prin hrisov domnesc).

Boierii aveau deplină capacitate juridică în ceea ce privește drepturile și obligațiile publice și private.

2. **Clerul** avea o situație privilegiată, cu atribuții de drept public de participare la problemele țării, cu competența de a judeca anumite procese civile, penale și canonice, conform ierarhiei sale bisericești și monahale.

3. **Orășenii** aveau dreptul de a participa la administrarea orașelor și târgurilor, de a dispune de bunurile lor și de a-și rezolva diferendele judiciare.

4. **Țăranii liberi** (*moșneni* în Țara Românească și *răzeși* în Moldova) aveau dreptul de a participa la administrarea satelor și de a dispune de bunurile lor.

5. **Țăranii aserviți** (*rumâni* în Țara românească și *vecini* în Moldova), puteau dispune de bunurile lor, dar erau excluși de exercițiul drepturilor publice. Boierii aveau un drept de proprietate incompletă asupra *țăranilor aserviți*, deoarece îi puteau vinde o dată cu moșia pe care lucrau. Puteau reveni la starea de oameni liberi prin răscumpărare și iertare de *rumânie*.

Procesul de aservire al țăranilor a cunoscut două etape principale: *dependența personală* și *legarea de pământ* a țăranilor.

6. **Robii** (tătari și țigani), nu erau considerați persoane (nefiind considerați subiecte de drept) și erau asimilați cu bunurile care făceau obiectul diferitelor tranzacții. În vederea stabilirii filiației, robilor li s-a recunoscut dreptul de a încheia o căsătorie, după cum li s-a recunoscut și dreptul de proprietate asupra sălașului în care locuiau și asupra uneltelor de muncă. Statutul de rob putea înceta, fie prin dezrobire, care putea fi cu titlu oneros sau cu titlu gratuit, fie prin denunțarea stăpânului vinovat. Încetarea statutului de rob avea ca efect creștinarea.

7. **Străinii** aveau un regim juridic bine precizat în Legea Țării. Era un regim tolerant, mai ales dacă erau creștini. Aveau dreptul să se așeze în orașe, să facă comerț, să se organizeze în comunități proprii și să aibă bisericile lor. În general se interzicea străinilor să dobândească pământ în proprietate.

#### ***Dispozițiile Legii Țării cu privire la rudenie, familie și succesiuni***

**Rudenia** este o relație specială între persoane, fie izvorâtă dintr-o origine biologică comună- *rudenie de sânge* -, fie bazată pe anumite principii religioase create între rudele celor doi soți- *rudenie prin alianță* -, fie rezultată în urma botezului și a cununiei între nași și fini- *rudenie spirituală*.

Legea Țării prevede și gradele de rudenie, numerotate după numărul generațiilor ce se interpun între rudele respective, în funcție de acestea stabilindu-se drepturile și obligațiile de ajutor reciproc și întreținere, precum și drepturile succesoriale. Cele mai importante efecte patrimoniale le generează *rudenie de sânge*, pentru că aceasta constituia piedică la căsătorie până la gradul al IV-lea.

Legea Țării recunoaște și alte forme de *rudenie* rezultate *din înfiere* și *înrudire*.

În privința fiilor, aceștia puteau fi: *legitimi* (din cadrul căsătoriei), *naturali* (născuți în afara căsătoriei), *adoptați* (copii de suflet) și *vitregi-hiaștri* (aparținând unuia dintre soți dintr-o căsătorie anterioară).

**Căsătoria** constituia o relație maritală între soți cu drepturi și obligații reciproce, fiind privită ca un act religios bazat pe liberul consimțământ al viitorilor soți.

Ca și rudenția de sânge, și starea de robie a unuia dintre soți, atrăgea căderea în robie, atât a soțului liber cât și a copiilor rezultați din această căsătorie.

Divorțul putea fi obținut, fie în biserică, fie prin repudiere. Dacă divorțul se pronunța din cauza soției, zestrea rămânea la bărbat.

**Familia** era formată din rudele cele mai apropiate, având ca nucleu părinții și copii. Era consacrată o anumită egalitate între soți, determinată de condițiile de viață specifice obștii sătești conform căreia ambii soți exercitau puterea părintească asupra copiilor, iar soția supraviețuitoare putea deține singură tutela asupra copiilor minori, fără asistența consiliului de familie sau supravegherea tribunalului (ca în dreptul modern). Părinții nu aveau un drept absolut asupra copiilor, având în schimb obligația de întreținere și protecție.

**Sucesiunea**, transmiterea patrimoniului defunctului către urmașii săi, era reglementată de Legea Țării, potrivit căreia existau două sisteme succesoriale: *moștenire fără testament* (legală) sau *moștenire cu testament*.

1. *Moștenirea fără testament* se deschidea atunci când existau moștenitori testamentari, fie pentru că defunctul nu a lăsat testament, fie pentru că acesta nu a fost valabil întocmit. Era numită și moștenire legală deoarece succesorii veneau la moștenire potrivit legii.

Dacă în Moldova, legea asigura egală vocație succesorală și pentru fii, și pentru fiice, în Țara Românească este consacrat privilegiul masculinității, în sensul că proprietățile funciare ereditare, nu puteau fi dobândite de către fete, ci doar de către băieți. Fetele puteau moșteni doar bunuri mobile și pământurile care fuseseră cumpărate. Pentru a se evita această situație, fetele erau înfrățite cu băieții (devenind pe cale artificială băieți), dar numai prin hrisov domnesc.

Atât copii *legitimi* cât și cei *adoptați* aveau drepturi succesoriale egale față de ambii părinți. Copilul *natural* venea doar la succesiunea mamei, iar copilul *vitreg*, venea doar la succesiunea părintelui bun, nu și la moștenirea soțului sau soției acestuia. Legea admitea și sistemul reprezentării în materie succesorală, ceea ce însemna că *nepoții* din fii veneau și ei la succesiune în prima categorie de moștenitori, dacă tatăl lor precedase bunicului și urcau în rangul succesoral al tatălui lor, dobândind partea din succesiunea care s-ar fi cuvenit tatălui lor, dacă acesta ar mai fi trăit.

Se recunoștea și soțului supraviețuitor vocația succesorală, chiar în concurs cu descendenții. Moștenitorilor li se transmiteau atât bunurile succesoriale, cât și drepturile de creanță și datoriile defunctului, răspunzând de acestea în limitele activului succesoral.

2. *Moștenirea testamentară* se deschidea pe baza testamentului, conceput ca un act, prin care o persoană, numită testator, instituie unul sau mai mulți moștenitori. Testamentul putea fi întocmit în *formă scrisă (diată)*, fiind semnat și datat de către testator în prezența martorilor care trebuiau menționați în testament sau putea fi în *formă orală (limbă de moarte)*.

Cum mulți nu știau carte, deseori testamentul în formă orală îmbrăca forma hrisovului domnesc.

Legea Țării admitea ca părinții să-și desmoștenească fiii răufăcători și lipsiți de respect.

Deși Legea Țării nu cunoștea majoratul, s-a recurs la **substituția fideicomisară**, potrivit căreia se introducea în testament o clauză specială de către disponent (dispunător), prin care se impunea moștenitorului să păstreze bunurile moștenite în scopul de a le transmite, la rândul său, unei alte persoane indicate de către testator. Pe această cale se asigura păstrarea anumitor bunuri în cadrul familiei.

### ***Dispozițiile Legii Țării cu privire la răspunderea colectivă***

Acest tip de răspundere exista în materie fiscală, penală și în domeniul raporturilor juridice care intrau în sfera de reglementare a dreptului internațional privat.

În istoria dreptului european s-au cunoscut două tipuri de răspundere juridică:

- răspunderea colectivă (solidară);
- răspunderea individuală (personală).

Dacă răspunderea colectivă este proprie societăților mai puțin evolute, răspunderea individuală apare de regulă în cadrul societăților evolute.

Legea Țării consacră un sistem mixt al răspunderii juridice, în sensul că răspunderea colectivă se împletește cu răspunderea individuală.

În *materie fiscală*, răspunderea colectivă era urmarea impozitării în baza sistemului cislei, prin care tot satul era impus la plata unei sume globale. Dacă unii țărani nu puteau plăti suma ce le fusese stabilită în funcție de puterea lor economică sau fugeau din sat din acest motiv, cei rămași trebuiau să plătească întreaga sumă, având dreptul de a se despăgubi din bunurile părăsite de cei fugiți sau aflați în imposibilitatea de a plăti.

În *materie penală*, răspunderea colectivă constituia o urmă a vechiului sistem al răzbunării sângelui, cu deosebirea că aceasta putea fi răscumpărată printr-o sumă de bani, fixată prin acordul părților (**compozițiune voluntară**). Mai târziu, după formarea statului, dacă victima accepta să renunțe la dreptul său de răzbunare, în schimbul unei sume de bani, cuantumul sumei de bani era stabilit de către stat, în funcție de gravitatea delictului (**compozițiune legală**).

Satele au păstrat, în linia tradiției, obligația de a-l depista pe infractor, de a-l cerceta și de a-l preda organelor de stat pentru judecarea și aplicarea pedepselor.

Răspunderea colectivă exista și în domeniul *relațiilor internaționale*, în situația în care, supusul unui stat nu-și execută obligația pe care o are față de supusul unui alt stat. În această situație, orice conațional al debitorului, care se afla pe teritoriul statului creditorului, poate fi supus executării silite asupra bunurilor, adică, autoritățile statului creditorului, îi confiscă bunurile ca urmare a dovezilor prezentate de creditor, după care îi eliberează acte care să dovedească motivul executării silite. Întors în țară, cel supus executării silite, se prezintă cu actele doveditoare în fața autorităților statului care îl despăgubeau pe seama bunurilor debitorului care nu și-a executat obligația față de supusul altui stat. Acest sistem este cunoscut sub denumirea de **despăgubire de la altul**.

#### ***Dispozițiile Legii Țării cu privire la obligațiile izvorâte din contracte***

Legea Țării a consacrat și răspunderea individuală în materia obligațiilor rezultate din contracte care erau (și sunt) acte juridice, constitutive de drepturi și obligații pentru părțile contractante.

1. **Contractul de vânzare-cumpărare** era cel mai amănunțit reglementat de Legea Țării, fiind contractul care se realiza prin convenția părților cu privire la obiect și preț. Încheierea unui contract de vânzare-cumpărare presupunea întrunirea a trei elemente esențiale: *consimțământul, obiectul și prețul*.

*Consimțământul* era conceput ca o manifestare de voință a unei părți în sensul dorit de cealaltă parte și pentru a fi valabil, trebuia să fie liber, neviciat și irevocabil.

În cazul vânzării pământului era necesar și consimțământul rudelor și al vecinilor (respectarea dreptului de protimis)

*Obiectul* vânzării putea fi un lucru mobil sau unul imobil. Obiectul cel mai frecvent al vânzării era pământul.

O caracteristică a vânzării feudale era aceea că obiectul său putea fi și persoana umană: țărani liberi, care își vindeau libertatea stăpânilor feudali, precum și robii care deși nu erau liberi, puteau face obiectul transferului de la un stăpân la altul.

*Prețul* vânzării putea să constea atât într-o sumă de bani, cât și în alte bunuri (în natură), dovadă că Legea Țării nu face o distincție clară între contractul de vânzare-cumpărare și contractul de schimb.

Prețul trebuia să fie real, să nu fie simulat, să nu fie fictiv (în această situație s-ar transforma în contract de donație), să fie determinat sau cel puțin determinabil.

Prețul se plătea integral în momentul încheierii contractului, dar uneori și parțial, când se fixa un termen pentru plata prețului restant, sub sancțiunea rezilierii în caz de neplată.

Contractul de vânzare-cumpărare se putea încheia atât în formă scrisă, cât și în formă verbală, întotdeauna în prezența martorilor sau a garanților. Când actul scris era întocmit între particulari-*zapis*- cuprindea: numele și prezența părților și a martorilor, plata integrală sau parțială a prețului de către cumpărător, garanțiile reale sau peronale pentru plata prețului, predarea actelor de proprietate de către vânzător.

Când contractul era încheiat în prezența autorităților statului, mai cuprindea: titlul domnului și componența Sfatului domnesc, certificarea cu privire la autenticitatea

conținutului, invocarea către domnii următori de a respecta actul încheiat, etc. .Contractele distruse sau pierdute puteau fi reconstituite pe baza jurămintelor și a martorilor.

2. **Contractul de locațiune** era o convenție prin care o parte se obliga să procure folosința unui lucru, serviciile sale sau să execute o lucrare determinată în schimbul prețului, pe care cealaltă parte se obliga să îl plătească. Locațiunea presupune existența consimțământului, a obiectului și a prețului, care, spre deosebire de contractul de vânzare-cumpărare, nu trebuia să fie echitabil, locațiunea putându-se realiza în schimbul oricărui preț.

3. **Contractul de donație** este contractul prin care o parte, numită donator, transmite proprietatea asupra unui lucru, cu titlu gratuit, unei alte persoane, numită donatar. Obiectul donației poate fi -ca și la vânzare- persoana umană. Donațiile către biserică erau făcute în scopuri pioase, filantropice, neputând fi înstrăinate, sub sancțiunea de a fi revocate de către foștii proprietari.

4. **Contractul de schimb** avea ca obiect aceleași bunuri ca și contractul de vânzare-cumpărare și de donație și era încheiat, de regulă, în formă scrisă. Atunci când schimbul avea ca obiect sate sau părți din sate ori terenuri, zapisele trebuiau să fie prezentate domnului, pentru a le întări prin hrisov domnesc.

5. **Contractul de depozit** este contractul prin care o persoană, numită deponent, transmite deținerea unui lucru asupra unei alte persoane, numită depozitar, transmitere însoțită de o convenție prin care depozitarul promitea restituirea lucrului la cererea deponentului.

6. **Contractul de comodat** este contractul, real, unilateral, care naște obligația pentru partea care primește spre folosință gratuită bunuri, unelte sau vite , de a le restitui la termennul stabilit.

7. **Mutuum** (împrumutul de consumație) este contractul prin care debitorul promite a restitui lucruri de aceeași calitate și în aceeași cantitate cu cele pe care le-a primit în vederea consumației. De obicei, aceste contracte aveau ca obiect sume bănești.

Datoriile erau garantate prin **zalog** sau prin **chezășie**.

a). **Zalogul** este garanția reală care se formează prin transmiterea unui lucru cu titlu de posesiune de către debitor creditorului său, care promite să restituie lucrul dacă debitorul își plătește datoria la termen. Părțile puteau încheia o convenție specială prin care creditorul dobânda dreptul de a vinde zalogul (dacă debitorul nu plătea la termen) și dacă prețul obținut era mai mare decât valoarea datoriei garantate, diferența îi era transmisă debitorului.

b). **Chezașii** sunt garanții personale care promiteau creditorului ceea ce a promis și debitorul principal. Dacă acesta se dovedea insolubil, creditorul își valorifica dreptul de creanță pe seama chezașilor.

### ***Dispozițiile Legii Țării în domeniul dreptului penal***

Prin dispozițiile de drept penal, Legea Țării apără valorile și relațiile care interesau ordinea feudală, având un caracter discriminatoriu (faptele și pedepsele sunt apreciate și aplicate diferit în funcție de starea socială a făptașului și a victimei), dar anunță și unele începuturi de modernizare juridică, prin aplicarea unei pedepse (*zavească-amendă*) celor care mai recurgeau la răzbunarea personală (*legea talionului*)

Infracțiunile erau numite fapte sau vini, fiind clasificate , după gravitatea lor, în : A.-fapte mari (vini mari);

B.-fapte mici (vini mici).

A.1). **Hiclenia** sau trădarea domnului de către boieri era cea mai gravă infracțiune, fiind pedepsită cu moartea și confiscarea averii.

2). **Osluhul** sau neascultarea era o faptă gravă, care putea fi comisă de către orice persoană, inclusiv de țărani aserviți. Aceștia erau pedepsiți prin aplicarea unor amenzi sau a unor corecții fizice. Dacă infracțiunea era comisă de către boieri, aceștia suportau aceleași pedepse ca și în cazul hicleniei.

3). **Uciderea** era pedepsită cu moartea.

Legea Țării consacră și norme ce incriminau faptele împotriva proprietății.

4). **Furtul** sau luarea pe ascuns a unui bun aparținând altei persoane, era pedepsit cu moartea prin spânzurătoare la locul săvârșirii infracțiunii și de față cu martorii, când hoțul era prins asupra faptului.

5). **Tâlăria** era considerată de Legea Țării ca fiind furtul comis cu violență, în bandă, cu arme la drumul mare sau prin pătrunderea cu forța în casă și era pedepsită cu moartea prin spânzurătoare la locul faptei.

6). **Sodomia, bigamia, răpirea de fecioare** (comise de către fii de boier) erau infracțiuni îndreptate împotriva religiei și a moralei și erau pedepsite cu moartea.

7). **Erezia** (abaterea de la dogmele religioase) și **ierosilia** (furtul obiectelor din biserică) erau sancționate cu pedepse duhovnicești (posturi, mătănni).

Pedeapsa cu moartea putea fi pronunțată doar de către domn, marii vornici, marele ban și de organele specializate ale mănăstirilor investite prin hrisov domnesc cu competența de a judeca în satele lor orice faptă.

B. Faptele mici erau considerate:

1). **Sudalma cea mare** sau denunțarea calomnioasă. Denunțatorului calomnios i se aplica pedeapsa care i s-ar fi aplicat celui denunțat, dacă denunțul ar fi fost întemeiat.

2). **Limba strâmbă** sau mărturia mincinoasă era pedepsită cu amenzi și cu arderea pe față cu fierul roșu (îmbourare).

3). **Ucisăturile** sau lovirile erau pedepsite cu amenzi.

4). **Injuria** sau sfada era pedepsită cu amenzi.

5). **Hotărnicia falsă** și **mutarea hotarelor** în scopul însușirii pământului străin erau pedepsite prin amenda în vite (gloabă) și despăgubiri.

6). **Incendierea** și **distrugerile cauzate avutului altuia** constituiau fapte care îi expuneau pe făptașii lor la despăgubirea celui dăunat și la pedepse penale pentru neplata acestora.

Legea Țării permitea ca cele mai multe dintre infracțiuni, chiar și cele pedepsite cu moartea, cu excepția hicleției, să poată fi răscumpărate prin plata unei sume de bani.

**Pedepsele** puteau fi: *privative de libertate* (ocna, surghiunul la mănăstire), *pedepse fizice* (tăierea capului, spânzurătoarea), *pedepse infamante* (supunerea la oprobriul public- aplicarea pedepsei în văzul tuturor) și *amenzile penale*.

### ***Dispozițiile Legii Țării cu privire la procedura de judecată și probe***

Legea Țării a reglementat competența instanțelor de judecată, desfășurarea proceselor și administrarea probelor în justiție. Dacă în sate, unele procese erau soluționate de *Sfatul Oamenilor Buni și Bătrâni*, în orașe soluționarea proceselor revenea *Consiliilor orășenești*, peste care s-au suprapus organele de stat prin intermediul *dregătorilor* aflați la conducerea județelor și a ținuturilor, care aveau o competență generală civilă și penală. La rândul lor, *boierii și mănăstirile* puteau judeca anumite procese, competența lor fiind precizată prin acte domnești. În calitate de mare șef al statului, *domnul* putea judeca orice proces civil sau penal. Legea Țării nu cunoștea calea de atac a apelului, dar partea nemulțumită de hotărârea judecătorească, putea redeschide procesul la aceeași instanță sau la organele de stat superioare (Sfatul domnesc sau domnul țării). Nu exista principiul autorității lucrului judecat, ceea ce menținea o stare de nesiguranță în relațiile judiciare. Pentru contracararea acestei situații, s-a stabilit că partea care va redeschide procesul va plăti o taxă (*zavească*). Se mai practica și *ferâia*, care consta într-o sumă de bani pe care câștigătorul procesului o depunea în vistieria domnească, urmând ca în caz de rejudecare, partea care va pierde procesul să înapoieze câștigătorului suma depusă.

*Probele* administrate în justiție puteau fi *scrise*, având un caracter oficial sau privat și *orale* (proba cu jurători, mărturia simplă, jurământul cu brazda-cel care jura, pentru mai multă credibilitate, purta o bucată de pământ pe cap, pământul fiind considerat sfânt). Actele scrise particulare erau denumite *zapise* particulare. Atât actele oficiale, cât și cele particulare, în cazul pierderii sau deteriorării, puteau fi reconstituite de către Sfatul domnesc, pe baza depozițiilor martorilor.

### **3. Rezumat**

În concluzie, putem defini *Legea Țării* ca fiind un sistem de drept atotcuprinzător, al unei societăți organizate politic în țări, format din totalitatea normelor de drept nescris, ce reglementează organizarea statelor la nivel local și central, regimul juridic al proprietății, statutul juridic al persoanelor, organizarea familiei, succesiunile, contractele, răspunderea

colectivă în materie penală și fiscală, reprimarea faptelor infracționale și judecarea proceselor.

Denumirea de *Legea Țării* are totodată și o deosebită semnificație, dată de faptul că, fiind legea unei țări, deci a unui teritoriu, ea are un caracter teritorial și nu personal.

#### 4. Test de autoevaluare a cunoștințelor

1. Conform *Legii Țării* rudenția putea fi:

- a. prin alianță
- b. spirituală
- c. de sânge

2. În justiție, *zapisele* desemnau:

- a. probele scrise, oficiale
- b. probele orale
- c. probele preconstituite

3. Zălogul era:

- a. un împrumut de consumație
- b. o garanție reală
- c. o garanție personală.

#### 5. Tema de control nr.2

Legea Țării și instituțiile sale;

#### 6. Bibliografie recomandată

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar. Ediție revăzută și adăugită. Editura Cernaprint, București, 2015;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*. Curs universitar pentru învățământul ID, IFR, Editura Universul Juridic, București, 2012;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Cernaprint, București, 2011;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Universul Juridic, București, 2010;

Andreea Rîpeanu, Note de curs, *Istoria statului și dreptului românesc*, 2009;

Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, București, 2004;

C.C. Giurescu, Dinu Giurescu, *Istoria românilor*, Ed. Albatros, 1975;

*Tratat de istoria dreptului românesc*, vol. I, II, București, 1984;

Șt. Longinescu, *Istoria dreptului românesc*, București, 1908;

I. Peretz, *Curs de istoria dreptului român*, vol. I, II, Ediția a II-a, 1926.

## UNITATEA DE ÎNVĂȚARE V

### Apariția și conținutul pravilelor bisericești

*Durata medie de parcurgere a acestui capitol este de 2 ore.*

*În cuprinsul acestui capitol sunt prezentate cunoștințele referitoare la pravilele bisericești scrise în libele slavonă și română.*

#### 1. Introducere

Începând cu secolul al XV-lea, promovând o politică de consolidare a statului feudal și de centralizare tot mai accentuată, domnii aflați la conducerea statului, cu sprijinul bisericii, au introdus legislația scrisă, aceeași pe întreg teritoriul țării. În acest mod, pravilele bisericești au avut un caracter oficial, fiind întocmite din ordinul domnului, dar și un caracter unitar, având izvoare de inspirație comune. Dispozițiile din pravile erau impuse atât laicilor, cât și clerului, atât în domeniul juridic, cât și în domeniul religios, deoarece potrivit concepției vremurilor, reglementările de drept civil, penal sau procesual țineau tot de domeniul religios.

Deoarece biserica ortodoxă română s-a organizat și s-a aflat sub autoritatea spirituală a Bizanțului, este explicabilă influența bizantină, în forma limbii slavone, asupra primelor pravile bisericești române. Însă, pe la jumătatea sec. al XVI-lea, deoarece urmau a fi aplicate

în viața unui popor care nu cunoștea limba slavonă, pravilele bisericești au început să fie redactate și în limba română. Atât pravilele în limba slavonă, cât și cele în limba română au fost multiplicare la început în manuscrise, pentru ca începând cu sec. al XVII-lea să apară primele pravile tipărite.

#### ***Pravile scrise în limba slavonă:***

-*Pravila de la Târgoviște-1452, Pravila de la Mănăstirea Neamțului-1474, Pravila de la Bisericiani-1512, a doua Pravilă de la Mănăstirea Neamțului-1557, Pravila de la Putna-1581, Pravila de la Mănăstirea Bistrița a Moldovei-1618, Pravila de la Mănăstirea Bistrița a Olteniei-1636.*

#### ***Pravile scrise în limba română:***

-*Pravila Sfinților Apostoli*-scrisă și tipărită la Brașov de către diaconul Coresi între anii 1560-1580; se mai numește și Pravila de la Ieud, deoarece un fragment din această pravilă a fost descoperit în 1912 la Ieud, în Maramureș;

- *Pravila Sfinților după învățătura Marelui Vasile* apărută în Moldova la începutul sec. al XVII-lea;

-*Pravila Aleasă*, scrisă în 1632 de către logofătul Dragoș Eustrație, în Moldova;

-*Pravila de la Govora* sau Pravila cea Mică, scrisă în 1640 din porunca domnitorului Matei Basarab.

### **2. Conținut**

Dezvoltarea proprietății private și a producției de mărfuri au impus introducerea unor principii conforme cu individualismul care începea să se opună tot mai mult vechii solidarități a obștei.

O dată cu apariția pravilelor bisericești, importanța dreptului scris - cu un conținut similar, mergând până la identitate în toate cele trei țări române - a crescut, iar sfera sa de aplicare s-a extins. Pravilele bisericești cuprind reglementări atât cu caracter religios cât și cu caracter juridic. Cele cu caracter religios se referă la istoricul Sinoadelor, la părinții Bisericii, cuprind fragmente de cronici, tabele pentru calcularea timpului și formulare pentru redactarea unor acte oficiale. Dispozițiile cu caracter juridic (referitoare la persoane, rudenie, organizarea familiei, logodnă, căsătorie, divorț) nu sunt sistematizate pe materii, astfel dispozițiile de drept civil alternează cu cele de drept penal sau de drept procesual, iar normele de drept canonic alternează cu cele de drept laic, fiind identice cu cele din dreptul bizantin. Dispozițiile de drept penal sunt marcate de concepția Bisericii cu privire la infracțiuni (considerate păcate) și pedepse (considerate ispășirea păcatelor). Unele texte se referă la procedura de judecată, în special la administrarea probelor în justiție.

Pravilele bisericești au avut o finalitate practică, fiind aplicate în activitatea tuturor instanțelor.

### **3. Rezumat**

#### ***Pravile scrise în limba slavonă:***

-*Pravila de la Târgoviște-1452, Pravila de la Mănăstirea Neamțului-1474, Pravila de la Bisericiani-1512, a doua Pravilă de la Mănăstirea Neamțului-1557, Pravila de la Putna-1581, Pravila de la Mănăstirea Bistrița a Moldovei-1618, Pravila de la Mănăstirea Bistrița a Olteniei-1636.*

#### ***Pravile scrise în limba română:***

-*Pravila Sfinților Apostoli*-scrisă și tipărită la Brașov de către diaconul Coresi între anii 1560-1580; se mai numește și Pravila de la Ieud, deoarece un fragment din această pravilă a fost descoperit în 1912 la Ieud, în Maramureș;

- *Pravila Sfinților după învățătura Marelui Vasile* apărută în Moldova la începutul sec. al XVII-lea;

-*Pravila Aleasă*, scrisă în 1632 de către logofătul Dragoș Eustrație, în Moldova;

-*Pravila de la Govora* sau Pravila cea Mică, scrisă în 1640 din porunca domnitorului Matei Basarab.

O dată cu apariția pravilelor bisericești, importanța dreptului scris - cu un conținut similar, mergând până la identitate în toate cele trei țări române - a crescut, iar sfera sa de aplicare s-a extins. Pravilele bisericești cuprind reglementări atât cu caracter religios cât și cu caracter juridic.

#### 4. Test de autoevaluarea cunoștințelor

1. Enumerați pravilele bisericești scrise în limba slavonă:
2. Enumerați pravilele bisericești scrise în limba română:
3. Pravilele bisericești cuprind dispoziții în domeniul:
  - a. literar
  - b. juridic
  - c. religios

#### 4. Care este importanta pravilelor bisericești?

#### 5. Bibliografie recomandată

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar. Ediție revăzută și adăugită. Editura Cernaprint, București, 2015;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*. Curs universitar pentru învățământul ID, IFR, Editura Universul Juridic, București, 2012;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Cernaprint, București, 2011;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Universul Juridic, București, 2010;

Andreea Rîpeanu, Note de curs, *Istoria statului și dreptului românesc*, 2009;

Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, București, 2004;

C.C. Giurescu, Dinu Giurescu, *Istoria românilor*, Ed. Albatros, 1975;

*Tratat de istoria dreptului românesc*, vol. I, II, București, 1984;

Șt. Longinescu, *Istoria dreptului românesc*, București, 1908;

I. Peretz, *Curs de istoria dreptului român*, vol. I, II, Ediția a II-a, 1926.

## UNITATEA DE ÎNVĂȚARE VI

### Apariția și conținutul pravilelor laice

#### Cartea românească de învățătură și Îndreptarea legii

*Durata medie de parcurgere a acestui capitol este de 2 ore.*

*În cuprinsul acestui capitol sunt prezentate cunoștințele referitoare la pravilele laice:*

*Cartea românească de învățătură și Îndreptarea legii*

##### 1. Introducere

La mijlocul secolului al XVII-lea au fost adoptate cele mai importante izvoare ale dreptului nostru scris, pravilele laice. *Cartea românească de învățătură* este prima codificare legislativă cu caracter laic din istoria dreptului nostru. Ea a fost întocmită de logofătul Dragoș Eustrație, din ordinul domnitorului Vasile Lupu și tipărită în anul 1646 la tipografia mănăstirii Trei Ierarhi din Iași. Termenul de «*învățătură*» a fost utilizat cu înțelesul de normă juridică.

*Îndreptarea legii* a fost tipărită în anul 1652, la Târgoviște, din porunca domnitorului Matei Basarab, sub denumirea *Pravila cea Mare*, de către călugărul Daniil Panoneanu, care a ajuns mai târziu mitropolit al Ardealului. Este în esență o versiune a *Cărții românești de învățătură*, dar cuprinde în plus și unele traduceri și prelucrări ale nomocanoanelor bizantine și unele probleme de interes general din domenii ca religia, medicina, gramatica și filosofia.

##### 2. Conținut

Ambele legiuiuri au o structură asemănătoare, fiind sistematizate în *capitole* (pricini), *secțiuni* (glave) și *articole* (zacia), dispozițiile lor fiind sistematizate în:

- dispoziții referitoare la relațiile din agricultură;
- dispoziții de drept civil, penal și procesual.

Dispozițiile referitoare la *relațiile din agricultură* reglementau legarea țăranilor de pământ, dreptul boierilor de a-i urmări și de a-i readuce pe moșii, interdicția de a primi țăranii fugari pe domeniile feudale, obligația de a-i preda adevăraților stăpâni, obligațiile țăranilor aserviți față de stăpâni și consecințele neîndeplinirii acestora, paza bunurilor agricole și

pedepsele aplicate celor care le distrugau sau sustrăgeau, normele după care trebuiau să se desfășoare relațiile din agricultură.

Dispozițiile de *drept civil* reglementau instituții precum proprietatea, persoanele, familia, obligațiile și succesiunile. În materia *proprietății*, bunurile sunt clasificate în bunuri mobile și bunuri imobile (mai valoroase), precum și în bunuri mirenești (aparțineau laicilor) și bunuri sfințite (aparțineau Bisericii). Acțiunea în revendicare era imprescriptibilă (putând fi intentată oricând).

În materia *persoanelor*, oamenii sunt clasificați după criteriul stării sociale, în liberi (boieri, țărani, săraci) și robi. Majoratul era fixat la 25 de ani, iar răspunderea persoanelor pentru faptele proprii era stabilită la vârsta de 18 ani. Reglementările privind organizarea *familiei* au la bază dispozițiile anterioare.

În materia *obligațiilor* se precizează că datoriile și creanțele pot izvorî din contracte (vânzare, închiriere, împrumut, donație), la încheierea cărora voința putea fi viciată prin violență (silă) sau prin dol (amăgire). Actele puteau fi încheiate și prin reprezentanți.

În materia *succesiunilor* a fost consacrată atât moștenirea fără testament (limbă de moarte), cât și moștenirea cu testament (zapis). Se făcea precizarea că nu puteau veni la moștenire cei condamnați pentru infracțiuni contra moralei și asasinii celor care urmau a fi moșteniți. Moștenitorii legali se clasificau în descendenți și colaterali. Copii naturali veneau numai la succesiunea mamei. Se preciza care era rezerva succesorală pe care o puteau dobândi doar membrii familiei și care era cota disponibilă pe care o puteau dobândi și persoanele străine de familie.

În materia *dreptului penal* găsim cele mai evolute reglementări (au fost inspirate din tratatul de drept penal al lui Prosper Farinnaci considerat cel mai modern), operându-se cu noțiuni evolute ca tentativă, concurs de infracțiuni, complicitate, recidivă. În calificarea faptelor se ținea cont de aspectul intențional, locul și timpul comiterii faptei, caracterul flagrant sau neflagrant al faptei. Sunt enumerate faptele care înlătură răspunderea penală (nebunia, legitima apărare, vârsta sub 7 ani, ordinul superiorului) și cele care o micșorează (ignoranța, mânia, pasiunea, somnambulismul).

Conceptul de furt avea o sferă foarte largă, incluzând pe lângă sustragerea unui lucru și neîndeplinirea obligațiilor de către debitor.

Instanțele de judecată erau laice și bisericești, însă activitatea judiciară era marcată de confuzia atribuțiilor judecătorești și administrative și de inexistența specializării instanțelor, toate procesele, civile sau penale, fiind soluționate de aceiași dregători.

Acțiunea era intentată fie de către victimă, fie de către altă persoană (părinte pentru copil, soț pentru soție). Mijloacele de probă admise erau înscrisurile, martorii, expertizele, jurământul. Partea nemulțumită de soluția dată se putea adresa unui judecător superior, cu toate că sistemul apelului nu se constituise încă.

Unele progrese s-au realizat în direcția recunoașterii prescripției acțiunii, în sensul că acțiunea pentru valorificarea creanțelor se prescria în 30 de ani, pentru furt în 5 ani și pentru rănire în 10 ani.

### 3. Rezumat

La mijlocul secolului al XVII-lea au fost adoptate cele mai importante izvoare ale dreptului nostru scris, pravilele laice. *Cartea românească de învățătură* este prima codificare legislativă cu caracter laic din istoria dreptului nostru. Ea a fost întocmită de logofătul Dragoș Eustratie, din ordinul domnitorului Vasile Lupu și tipărită în anul 1646 la tipografia mănăstirii Trei Ierarhi din Iași. Termenul de «*învățătură*» a fost utilizat cu înțelesul de normă juridică.

*Îndreptarea legii* a fost tipărită în anul 1652, la Târgoviște, din porunca domnitorului Matei Basarab, sub denumirea *Pravila cea Mare*, de către călugărul Daniil Panoneanul, care a ajuns mai târziu mitropolit al Ardealului. Este în esență o versiune a *Cărții românești de învățătură*, dar cuprinde în plus și unele traduceri și prelucrări ale nomocanoanelor bizantine și unele probleme de interes general din domenii ca religia, medicina, gramatica și filosofia.

### 4. Test de autoevaluare a cunostințelor

#### 1. Chezășia este:

- a. o garanție personală
- b. o garanție reală
- c. o garanție ilegală

2. Conform dispozițiilor *Pravilelor laice*, infracțiunile puteau fi:

- a. grave (vini mari)
- b. specifice (vini specifice)
- c. mai puțin grave (vini mici)

3. *Calpuzania* era o infracțiune care consta în:

- a. furtul obiectelor de cult
- b. falsificarea banilor
- c. mărturia mincinoasă

4. Conform dispozițiilor *Pravilelor laice*, conceptul de furt includea:

- a. sustragerea unui lucru
- b. neîndeplinirea obligațiilor de către debitor
- c. răpirea unui om.

### 5. Bibliografie recomandată

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar. Ediție revăzută și adăugită. Editura Cermaprint, București, 2015;  
 Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*. Curs universitar pentru învățământul ID, IFR, Editura Universul Juridic, București, 2012;  
 Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Cermaprint, București, 2011;  
 Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Universul Juridic, București, 2010;  
 Andreea Rîpeanu, Note de curs, *Istoria statului și dreptului românesc*, 2009;  
 Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, București, 2004;  
 C.C. Giurescu, Dinu Giurescu, *Istoria românilor*, Ed. Albatros, 1975;  
*Tratat de istoria dreptului românesc*, vol. I, II, București, 1984;  
 Șt. Longinescu, *Istoria dreptului românesc*, București, 1908;  
 I. Peretz, *Curs de istoria dreptului român*, vol. I, II, Ediția a II-a, 1926.

## UNITATEA DE ÎNVĂȚARE VII

### Evoluția dreptului în prima fază a regimului turco-fanariot (1711, 1716 - 1774). Reformele lui Constantin Mavrocordat

*Durata medie de parcurgere a acestui capitol este de 2 ore.*

*În cuprinsul acestui capitol sunt prezentate cunoștințele referitoare la evoluția dreptului în prima fază a regimului turco-fanariot (1711, 1716 - 1774) și reformele lui Constantin Mavrocordat.*

#### 1. Introducere

Reformele lui Constantin Mavrocordat, adoptate succesiv în Tara Românească și Moldova au vizat consolidarea statului centralizat, întărirea pozițiilor boierimii și introducerea unor noi forme de exploatare a țărănimii, toate acestea sub pretextul promovării ideilor raționaliste și a despotismului luminat.

#### 2. Conținut

Toate aceste reforme au fost sistematizate într-o formă concentrată în *Așezământul din 1740*.

*Clerul* a fost scutit de plata dărilor, însă dreptul său de judecată a fost limitat.

Calitatea de *boier* decurgea din slujba îndeplinită în cadrul statului și nu din exercitarea dreptului de proprietate asupra pământului, în funcție de aceasta stabilindu-se și scutirea totală sau parțială de dări.

În domeniul *organizării administrative* s-au făcut primii pași în direcția separării puterilor în stat, în sensul că prin numirea a doi dregători la conducerea județelor, cu competențe diferite s-a realizat separarea puterii administrative de cea judecătorească.

*Reforma financiară* a constat în suprimarea unor dări și stabilirea unui impozit unic, repartizat pe sate și pe unități impozabile, urmând a fi plătit în patru rate.

Prin *Așezământul din 1740* s-a intensificat exploatarea țăranilor aserviți prin interzicerea strămutării lor de pe moșii și prin introducerea unor noi prestații în muncă, fără stabilirea vreunei limite.

Rezultatele recensământului din 1746 au demonstrat că între anii 1741-1746, jumătate din țăranii aserviți au fugit din țară, neputând plăti dările, astfel încât agricultura era amenințată cu falimentul. Ca urmare a acestei situații, la 1 martie 1746 în Tara Românească, Constantin Mavrocordat dă un hrisov legislativ prin care cei ce se întorceau în țară erau iertați de starea de aservire, putându-se așeza pe orice moșie doreau, foștii stăpâni neavând dreptul de a-i urmări. De asemenea erau scutiți de plata impozitului pe o perioadă de șase luni.

Din păcate, această reformă a fost prost redactată, deoarece nu s-a precizat până la ce dată se putea reveni în țară și nu s-a precizat care va fi statutul celor rămași în țară. În această situație cei rămași în țară au început a fugi pentru ca la întoarcere să devină liberi.

Constrâns de împrejurări, la 5 august 1746, Constantin Mavrocordat a desființat starea de aservire a țăranilor, cu precizarea că în situația în care stăpânii nu vroiau să-i elibereze gratuit, țăranii își puteau răscumpăra libertatea în schimbul unei sume de bani. Această situație a marcat începutul procesului de dispariție a proprietății divizate și de consolidare a proprietății absolute prin faptul că noile relații dintre boieri și țărani se reglementau în baza unor contracte (de arendare), prin care boierii se obligau să atribuie spre folosință țăranilor anumite suprafețe de pământ până la un anumit termen, iar țăranii se obligau să plătească anumite sume de bani, care din păcate, vor crește atât de mult încât nu vor mai putea fi plătite. Situația țăranilor era departe de a fi îmbunătățită.

### 3. Rezumat

Reformele lui Constantin Mavrocordat, adoptate succesiv în Tara Românească și Moldova au vizat consolidarea statului centralizat, întărirea pozițiilor boierimii și introducerea unor noi forme de exploatare a țăranimii, toate acestea sub pretextul promovării ideilor raționaliste și a despotismului luminat.

Toate aceste reforme au fost sistematizate într-o formă concentrată în *Așezământul din 1740*.

Constrâns de împrejurări, la 5 august 1746, Constantin Mavrocordat a desființat starea de aservire a țăranilor, cu precizarea că în situația în care stăpânii nu vroiau să-i elibereze gratuit, țăranii își puteau răscumpăra libertatea în schimbul unei sume de bani. Această situație a marcat începutul procesului de dispariție a proprietății divizate și de consolidare a proprietății absolute prin faptul că noile relații dintre boieri și țărani se reglementau în baza unor contracte (de arendare), prin care boierii se obligau să atribuie spre folosință țăranilor anumite suprafețe de pământ până la un anumit termen, iar țăranii se obligau să plătească anumite sume de bani, care din păcate, vor crește atât de mult încât nu vor mai putea fi plătite. Situația țăranilor era departe de a fi îmbunătățită.

### 4. Test de autoevaluare a cunostințelor

1. Regimul turco-fanariot a fost instaurat în anul:

- a. 1711 în Țara Românească
- b. 1712 în Transilvania
- c. 1716 în Moldova

2. Plastografii erau:

- a. falsificatorii de acte
- b. martorii mincinoși
- c. mofluzii mincinoși

3. În timpul regimului turco-fanariot, izvoarele obligațiilor erau:

- a. delictul
- b. contractul
- c. legea

## 5. Bibliografie recomandată

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar. Ediție revăzută și adăugită. Editura Cernaprint, București, 2015;  
Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*. Curs universitar pentru învățământul ID, IFR, Editura Universul Juridic, București, 2012;  
Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Cernaprint, București, 2011;  
Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Universul Juridic, București, 2010;  
Andreea Rîpeanu, Note de curs, *Istoria statului și dreptului românesc*, 2009;  
Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, București, 2004;  
C.C. Giurescu, Dinu Giurescu, *Istoria românilor*, Ed. Albatros, 1975;  
*Tratat de istoria dreptului românesc*, vol. I, II, București, 1984;  
Șt. Longinescu, *Istoria dreptului românesc*, București, 1908;  
I. Peretz, *Curs de istoria dreptului român*, vol. I, II, Ediția a II-a, 1926.

## UNITATEA DE ÎNVĂȚARE VIII

### Evoluția dreptului în cea de-a doua fază a regimului turco-fanariot (1774-1821)

*Durata medie de parcurgere a acestui capitol este de 2 ore.*

*În cuprinsul acestui capitol sunt prezentate cunoștințele referitoare la evoluția dreptului în cea de-a doua fază a regimului turco-fanariot (1774-1821).*

#### 1. Introducere

Legiurile adoptate în această perioadă prezintă o serie de trăsături specifice atât în privința conținutului, cât și a formei, izvoarele de inspirație bizantină fiind înlocuite cu codurile burgheze (francez și austriac), care au la bază o serie de principii și instituții proprii.

Codificările realizate până la 1821 privesc în mod special organizarea instanțelor, procedura de judecată și dreptul civil, având în vedere faptul că Țările Române urmau a stabili o serie de relații cu cele europene. Apariția acestor coduri de legi marchează începutul modernizării dreptului nostru și începutul sistematizării sale pe ramuri de drept.

**Pravilniceasca condică** (Mica rânduială juridică) a fost întocmită în Țara Românească în limba greacă și în limba română, din porunca domnitorului Al. Ipsilanti, în anul 1775, dar a intrat în vigoare abia în 1780 din cauza opoziției Turciei. S-a aplicat până la adoptarea Codului Caragea în 1818, dar a fost abrogată în 1865, când a intrat în vigoare Codul civil român.

**Codul Calimach** (Codica țivilă a Moldovei) a fost elaborat de către mai multe comisii de juriști, la inițiativa domnului Scarlat Calimach, în limba greacă în 1817 și în limba română în 1833 și s-a aplicat până la 1 dec. 1865.

**Legiurea Caragea** a fost întocmită și publicată în anul 1818, din ordinul domnului Țării Românești, I. Gh. Caragea, urmând a intra în vigoare un an mai târziu. Ca și codurile anterioare, s-a aplicat până la intrarea în vigoare a Codului civil român în 1865.

#### 2. Conținut

Aceste coduri de legi cuprind reglementări cu privire la dreptul de proprietate, statutul persoanelor, instituția familiei, gradele de rudenie, dreptul succesoral, obligațiile izvorâte din contracte, dreptul penal și dreptul procesual.

*Dreptul de proprietate* devine un drept absolut, toate atributele acestui drept fiind exercitate de aceeași persoană, spre deosebire de proprietatea divizată caracterizată prin împărțirea atribuțiilor dreptului de proprietate între două persoane distincte: o persoană exercită dreptul (*dritul*) ființei lucrului, numită nud proprietar, și o altă persoană care exercită dreptul (*dritul*) folosului lucrului.

Raporturile dintre boieri și țărani se stabileau pe baza contractului de arendare.

Toate pământurile aflate în stăpânirea boierilor sau a țăranilor, fără hrisov domnesc, nu mai puteau fi preluate de domn, în calitatea sa de «dominium eminens» (proprietar absolut) - chiar dacă se admite că inițial toate pământurile au fost domnești - întrucât se operează prescripția achizitivă de 40 de ani, adică fuseseră dobândite prin *uzucapiune*.

În *materia persoanelor*, oamenii erau clasificați în liberi, robi și dezrobiți. Erau prevăzute reglementări amănunțite cu privire la administrarea, înființarea, răspunderea și stingerea persoanei juridice (desemnată prin termenul de *tovărășie* sau *persoană moralicească*), precum și la formarea capitalului și împărțirea câștigului.

Robii, deși erau încă asimilați cu lucrurile, capătau o anumită capacitate juridică, putându-i reprezenta pe stăpânii lor în relațiile cu terțe persoane.

Reglementările privind *familia*, *rudenia* și *căsătoria* sunt în general aceleași. Era consacrat principiul răspunderii personale. Erau interzise căsătoriile între creștini și necreștini, precum și între oameni liberi și robi, însă copilul rezultat din unirea unei persoane libere cu una aflată în robie era un om liber. Erau reglementate instituțiile adopției, tutelei și curatelei, după modelul european.

În *materie succesorală*, sunt consacrate atât moștenirea legală, cât și moștenirea testamentară. Vocația succesorală aparține celor trei categorii de rude de sânge: ascendenți, descendenți, colaterali. Soțul supraviețuitor dobânda uzufructul unei părți din bunuri -egală cu cea care revenea unui copil- când venea în concurs cu copii. Soțul supraviețuitor dobânda în deplină proprietate o cotă variind între  $\frac{1}{6}$  și  $\frac{1}{3}$  când venea în concurs cu copii dintr-o altă căsătorie a soțului defunct sau când nu existau copii. Soțul supraviețuitor dobânda întreaga moștenire în lipsa rudelor succesibile. În lipsa oricărui moștenitor, moștenirea era declarată vacantă și culeasă de către stat. Erau reglementate și rezerva succesorală și *trimiria* ( $\frac{1}{3}$  din moștenire era destinată cheltuielilor de înmormântare).

În *materia obligațiilor*, reglementările sunt dintre cele mai moderne. Izvoarele obligațiilor sunt legea, contractul și delictul. Contractele sunt clasificate, după formă, în scrise și nescrise, iar după efecte, în unilaterale și bilaterale. Elementele esențiale ale contractului sunt: consimțământul, care pentru a fi valabil trebuie să fie lipsit de silă (violență) sau de vicleșug (dol), obiectul, care trebuie să fie un lucru care aparține unei persoane și se află în comerț și capacitatea juridică (prevăzută pentru prima dată ca element esențial al contractului) egală pentru toți.

Erau amănunțit reglementate contractele de vânzare-cumpărare (în cazul pământului trebuia respectat dreptul de protimis), închiriere, arendare, schimb, împrumut (*dobânda legală* era de 10% cu interzicerea *anatocismului* -dobândă la dobândă- și a *cametei*) și comodat.

În *domeniul dreptului penal*, sunt preluate dispozițiile anterioare, dar pentru prima dată în legislația noastră sunt incriminate faptele slujbașilor, dregătorilor și abuzurile judecătorilor față de părți.

În *domeniul dreptului procesual*, s-a urmărit modernizarea organizării instanțelor de judecată și a procedurii de judecată prin: *introducerea codicelor de judecată la toate instanțele; formularea în scris a hotărârilor judecătorești și motivarea lor tot în scris cu indicarea legii aplicate; introducerea reprezentării în justiție prin mandatar și avocați; ierarhizarea probelor în justiție cu accent pe probele scrise, declarațiile martorilor și cercetările instanței; introducerea publicității tranzacțiilor imobiliare.*

Reglementări speciale erau destinate licitației, falimentului și judecării comercianților de către arbitri.

### 3. Rezumat

Codificările realizate până la 1821 privesc în mod special organizarea instanțelor, procedura de judecată și dreptul civil, având în vedere faptul că Țările Române urmau a stabili o serie de relații cu cele europene. Apariția acestor coduri de legi marchează începutul modernizării dreptului nostru și începutul sistematizării sale pe ramuri de drept.

### 4. Test de autoevaluare a cunostințelor

1. În timpul regimului turco-fanariot, izvoarele obligațiilor erau:

- d. delictul
- e. contractul
- f. legea

2. Codurile de legi, adoptate în timpul regimului turco-fanariot au introdus instituții juridice noi:

- a. trimiria

b. dota

c. rezerva succesorală

3. Codurile de legi, adoptate în timpul regimului turco-fanariot au consfințit:

a. răspunderea colectivă

b. răspunderea personală

c. răspunderea comună.

### 5. Tema de control nr.3

### Reforme lui Constantin Mavrocordat.

### 6. Bibliografie recomandată

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar. Ediție revăzută și adăugită. Editura Cermaprint, București, 2015;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*. Curs universitar pentru învățământul ID, IFR, Editura Universul Juridic, București, 2012;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Cermaprint, București, 2011;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Universul Juridic, București, 2010;

Andreea Rîpeanu, Note de curs, *Istoria statului și dreptului românesc*, 2009;

Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, București, 2004;

C.C. Giurescu, Dinu Giurescu, *Istoria românilor*, Ed. Albatros, 1975;

*Tratat de istoria dreptului românesc*, vol. I, II, București, 1984;

Șt. Longinescu, *Istoria dreptului românesc*, București, 1908;

I. Peretz, *Curs de istoria dreptului român*, vol. I, II, Ediția a II-a, 1926.

## UNITATEA DE ÎNVĂȚARE IX

### Evoluția dreptului în perioada 1821-1848. Programul Revoluției de la 1821.

### Regulamentele Organice (1831/1832)

*Durata medie de parcurgere a acestui capitol este de 2 ore.*

*În cuprinsul acestui capitol sunt prezentate cunoștințele referitoare la evoluția dreptului în perioada 1821-1848, programul Revoluției de la 1821 și Regulamentele Organice (1831/1832).*

#### 1. Introducere

Revoluția de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu a avut un dublu caracter, social și național, programul ei fiind exprimat în mai multe acte: **Proclamația de la Padeș** (Proclamația de la Tismana), **Cererile norodului românesc**, **Proclamația de la Bolintin**, **Proclamația de la București**. Dintre acestea, **Cererile norodului românesc** (în limba slavonă, *norod* înseamnă *popor*) a constituit un adevărat proiect de constituție, conform căruia statul urma să fie o monarhie constituțională, iar domnul trebuia să jure că va respecta Constituția.

#### 2. Conținut

Funcțiile în stat și în biserică urmau să fie ocupate pe merit, iar titlurile nobiliare, acordate de către domn, să depindă de exercitarea unei funcții în cadrul aparatului de stat. Se prevedea o reorganizare a sistemului judiciar, prin reducerea taxelor și plățirea impozitului în patru rate, precum și accesul tuturor oamenilor la instanțele de judecată. Pentru asigurarea ordinii interne și a securității granițelor statului se prevedea înființarea unei armate naționale sub comanda lui Tudor Vladimirescu. Biserica urma să fie subordonată statului și legilor lui, mitropolitul trebuia să fie ales de popor. Principala obligație a Bisericii față de stat era de a înființa școli cu predare în limba română, procesul de învățământ fiind gratuit pentru toți copiii. Pentru a asigura dezvoltarea pieței interne se avea în vedere desființarea vămilor din interiorul țării și menținerea numai a celor de graniță.

Programul revoluției de la 1821 a avut și o serie de neajunsuri, deoarece nu se cerea desființarea proprietății feudale și nici a clasei boierești. Se preconiza doar preluarea pământurilor celor care se pronunțau împotriva revoluției, alungarea din țară a celor care se făcuseră vinovați de grave abuzuri și restituirea pământurilor țăranilor, confiscate de boieri.

În Țara Românească în anul 1831 și în Moldova în anul 1832 au intrat în vigoare **Regulamentele Organice** (erau denumite astfel deoarece priveau întreaga organizare politică a Principatelor), care în doctrina juridică au fost considerate adevărate constituții. În realitate, era încălcat grav dreptul țării de a-și elabora singură legile. Ele au fost doar acte cu un caracter constituțional, care au dat o reglementare unitară organizării statului. Regulamentele Organice nu pot fi constituții în sens modern, pentru că au fost adoptate din inițiativa unor puteri străine (Rusia și Turcia) și nu conțin dispoziții cu privire la drepturile și libertățile cetățenești, în sensul consacrat de revoluția burgheză. Dispozițiile privitoare la organizarea statului au introdus primele principii de *drept constituțional* din istoria legislației noastre: distincția dintre noțiunea de stat și persoana domnului; *principiul separației puterilor în stat* (*executivă*-domnul, *legislativă*-Adunarea obștească, *judecătorească*-instanțele judecătorești); introducerea bugetului statului discutat și votat de Adunarea obștească; reorganizarea fiscală prin introducerea unui impozit unic; distincția dintre dreptul public și dreptul privat; desființarea vămilor interne; desființarea servituției personale a țăranilor, dar fără recunoașterea dreptului de proprietate asupra pământului; dezvoltarea învățământului în limba națională.

### 3. Rezumat

O caracteristică a sistemului juridic din perioada 1821-1848 este dată de începutul consacrării *principiului legalității*, prin impunerea obligației de a respecta normele de drept pentru toate categoriile de persoane, folosindu-se experiența legislativă a Franței.

Pentru formarea cadrelor necesare aplicării dreptului, s-a organizat la un nivel superior, pregătirea juridică în țară, continuându-se în paralel trimiterea la specializare în străinătate.

O direcție nouă care se resimte în materia *dreptului civil*, este cea a creșterii importanței actelor scrise în practica juridică, prin introducerea sistemului de înregistrare a contractelor de ipotecă, de dotă și de stare civilă.

Dezvoltarea comerțului a impus crearea unei noi ramuri de drept, *dreptul comercial* denumit *Condica de comerț*, inspirat din Codul comercial francez, care s-a aplicat în paralel cu vechile coduri.

În domeniul *dreptului penal*, în Moldova a apărut un Cod penal (1826) și de procedură penală (1820), sub denumirea de *Criminaliceasca condică*. Conform legiuitorului, toate infracțiunile erau considerate *crime*, fiind împărțite în două mari grupe: *crime împotriva ordinii obștești* (răzvrătirea împotriva autorităților) și *crime împotriva persoanei și avutului personal* (uciderea, furtul, violul, etc.).

În 1851 a apărut și în Țara Românească *Criminaliceasca condică*, identică în denumire și conținut cu cea din Moldova.

În domeniul *dreptului procesual* a continuat modernizarea procedurii de desfășurare a proceselor și a organizării judecătorești prin introducerea de noi dispoziții cu privire la separarea instanțelor judecătorești de cele administrative, la specializarea instanțelor, la organizarea procedurii scrise, a avocaturii, precum și la procedura apelului și a revizuirii hotărârilor.

Pentru prima dată s-au introdus norme proprii sistemului procesual burghez cu privire la inamovibilitatea judecătorilor și a egalității tuturor în fața legilor. Din păcate, acest principiu, al egalității în fața legilor, care interzicea orice discriminare, nu a putut fi realizat decât parțial la acea vreme.

Pe lângă aceste norme noi, a continuat aplicarea în paralel și a dispozițiilor din Codurile Calimach și Caragea.

### 4. Test de autoevaluare a cunoștințelor

1. Domniile pământene au fost restabilite în anul:

- a. 1834
- b. 1822
- c. 1836

2. Revoluția de la 1821 a fost condusă de:

- a. Tudor Vladimirescu
- b. Nicolae Bălcescu

- c. Mihail Kogălniceanu
- 3. Neajunsurile programului revoluționar de la 1821 au fost:
  - a. desființarea proprietății feudale
  - b. desființarea clasei boierești
  - c. desființarea vămilor interne
- 4. Convenția de la Akkerman instituia numirea domnilor:
  - a. pe viață
  - b. pe o perioadă de 7 ani
  - c. pe o perioadă de 5 ani
- 5. Conform prevederilor *Regulamentelor Organice*, domnia devenea o instituție:
  - a. ereditară
  - b. viageră
  - c. electivă

### 5. Bibliografie recomandată

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar. Ediție revăzută și adăugită. Editura Cernaprint, București, 2015;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*. Curs universitar pentru învățământul ID, IFR, Editura Universul Juridic, București, 2012;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Cernaprint, București, 2011;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Universul Juridic, București, 2010;

Andreea Rîpeanu, Note de curs, *Istoria statului și dreptului românesc*, 2009;

Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, București, 2004;

C.C. Giurescu, Dinu Giurescu, *Istoria românilor*, Ed. Albatros, 1975;

*Tratat de istoria dreptului românesc*, vol. I, II, București, 1984;

Șt. Longinescu, *Istoria dreptului românesc*, București, 1908;

I. Peretz, *Curs de istoria dreptului român*, vol. I, II, Ediția a II-a, 1926.

## UNITATEA DE ÎNVĂȚARE X

### Organizarea de stat a Țării Românești și a Moldovei în perioada 1848-1856. Programul Revoluției de la 1848

*Durata medie de parcurgere a acestui capitol este de 2 ore.*

*În cuprinsul acestui capitol sunt prezentate cunoștințele referitoare la evoluția dreptului în perioada 1848-1858, programul Revoluției de la 1848 și noul regim politic.*

#### 1. Introducere

Revoluția de la 1848 a fost rezultatul unor acumulări succesive pe plan economic, politic, social și ideologic. Deși a fost parte integrantă a Revoluției Europene, Revoluția de la 1848 a avut particularitățile sale, date de situația politică (asupra Țării Românești și a Moldovei se exercita suzeranitatea turcească și protectoratul Rusiei Țariste, iar asupra Transilvaniei, dominația habsburgică), de specificul destrămării relațiilor feudale și de afirmarea relațiilor capitaliste. Revoluția română a avut un caracter unitar, dat de programul său, în linii generale același în toate cele trei țări române, chiar dacă statul național unitar nu fusese creat încă.

#### 2. Conținut

Obiectivele generale ale revoluției române erau îndeplinirea unității naționale și a independenței, instaurarea orânduirii capitaliste și se regăseau în toate documentele oficiale care au alcătuit programul revoluției române: *Petițiunea-națională* (Blaj), *Petiția-proclamațiune* (Moldova), *Dorințele Partidei Naționale* (Moldova), *Petiția Națională* (Blaj), *Proclamația de la Izlaz*.

Dintre revendicările cu caracter social-economic, înscrise în programul revoluției române menționăm: respectarea principiilor privind libertatea și egalitatea, împrumutarea țăranilor cu pământ, cu sau fără despăgubire, desființarea privilegiilor feudale, contribuția fiscală generală.

În privința *drepturilor omului și cetățeanului* s-au formulat o serie de cereri care vizau desființarea rangurilor feudale, egalitatea politică a tuturor cetățenilor de orice naționalitate ar fi, garantarea drepturilor și libertăților cetățenești, înfăptuirea unor reforme democratice în administrație, justiție și armată, aplicarea principiului dreptății și egalității în exercitarea funcțiilor publice.

În ceea ce privește modernizarea vieții politice, programul revoluției române, cuprinde o serie de principii caracteristice constituției burgheze: monarhia constituțională, principiul separației puterilor în stat, principiul responsabilității ministeriale, principiul inamovibilității judecătorilor, egalitatea tuturor cetățenilor în fața legilor.

Deși, în linii generale, programul revoluției române nu a putut fi înfăptuit deoarece revoluția de la 1848 a fost înfrântă, burghezia română (clasa conducătoare a revoluției), va rămâne fidelă ideilor progresiste, pe care va încerca să la pună în practică în perioada următoare.

Luând în considerare situația internațională și statutul internațional al teritoriilor românești, -după înfrângerea revoluției s-a instituit ocupația militară rusă și turcă care au impus un sistem politic cu elemente tipic feudale, dar prin felul în care s-a impus a lăsat posibilitatea modificării lui în viitor- mișcarea națională s-a orientat spre înfăptuirea unirii Principatelor Române. Acest regim de ocupație militară a avut urmări grave asupra progresului societății românești.

### 3. Rezumat

Dezideratele luptei românilor din această perioadă - *unirea Principatelor într-un singur stat numit România, sub conducerea unui principe străin ales dintr-o familie domnitoare europeană, neutralitatea pământului Principatelor, încredințarea puterii legiuitoare unei Adunări obștești în care să fie reprezentate toate interesele nației* - sunt exprimate de către *Adunările ad-hoc* de la Iași și București (1857), din care pentru prima dată făceau parte și reprezentanții țăranimii, situație posibilă deoarece rolul Adunărilor era doar unul consultativ, acestea neavând dreptul de a lua hotărâri, ci doar de a face propuneri.

În 1858, Conferința de la Paris (Anglia, Franța, Austria, Rusia, Turcia, Prusia, Sardinia) stabilește printr-o *Convenție*, pe baza cererilor formulate de *Adunările ad-hoc*, statutul intern și internațional al Principatelor care urmau a fi organizate sub forma unei uniuni, numită *Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești*.

În ceea ce privește organizarea internă, nu se acorda dar nici nu se împiedica realizarea unirii românilor, care urmau să aibă domni separați, adunări și guverne separate. Două instituții unice urmau să fie create la Focșani: *Comisia Centrală* (cu atribuții legislative) și *Înalta Curte de Justiție și Casație a Principatelor Unite* (forul judecătoresc suprem al noului stat). Unele elemente de unitate erau acceptate și în organizarea miliției, forța armată a țării, ale cărei efective erau majorate cu 1\3.

Convenția înlătura stările juridice și privilegiile feudale, stabilind egalitatea moldovenilor și a muntenilor în fața legilor și în drepturi politice, accesul lor în funcțiile publice, desființarea monopolurilor și promitea luarea în dezbatere a problemei raporturilor dintre proprietari și țărani.

Deși nu răspunde dorinței românilor, de unire deplină, Convenția este dominată de un spirit european și a jucat rolul de *lege fundamentală* a noului stat, fiind prima recunoaștere internațională a dreptului românilor de a trăi într-un stat unitar.

### 4. Test de autoevaluare a cunoștințelor

#### 1. Revoluția de la 1848 a avut un caracter:

- a. discriminator
- b. unitar
- c. divizat

#### 2. Obiectivele Revoluției de la 1848 au fost:

- a. înfăptuirea unității naționale și a independenței
- b. instaurarea orânduirii sclavagiste
- c. instaurarea orânduirii capitaliste

#### 3. Prin *Convenția de la Balta-Liman* (1849), domniile erau numiți:

- a. pe o perioadă de 7 ani

- b. de către puterea suzerană
  - c. de puterea protectoare
4. În cadrul *Conferinței de la Paris* (1858) se hotărâ înființarea:
- a. Comisiei Centrale de la Focșani
  - b. Înaltei Curți de Justiție și Casație
  - c. Tribunalului Suprem al Țării
5. *Adunările ad-hoc* au fost convocate:
- a. la Iași, în anul 1857
  - b. la București, în anul 1857
  - c. nu au putut fi convocate niciodată

### 5. Bibliografie recomandată

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar. Ediție revăzută și adăugită. Editura Cernaprint, București, 2015;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*. Curs universitar pentru învățământul ID, IFR, Editura Universul Juridic, București, 2012;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Cernaprint, București, 2011;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Universul Juridic, București, 2010;

Andreea Rîpeanu, Note de curs, *Istoria statului și dreptului românesc*, 2009;

Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, București, 2004;

C.C. Giurescu, Dinu Giurescu, *Istoria românilor*, Ed. Albatros, 1975;

*Tratat de istoria dreptului românesc*, vol. I, II, București, 1984;

Șt. Longinescu, *Istoria dreptului românesc*, București, 1908;

I. Peretz, *Curs de istoria dreptului român*, vol. I, II, Ediția a II-a, 1926.

## UNITATEA DE ÎNVĂȚARE XI

### Dreptul românesc modern

#### Reformele lui Alexandru Ioan Cuza (1859-1866)

*Durata medie de parcurgere a acestui capitol este de 2 ore.*  
*În cuprinsul acestui capitol sunt prezentate cunoștințele referitoare la reformele înfăptuite în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza (1859-1866).*

##### 1. Introducere

Unirea Moldovei cu Țara Românească s-a realizat prin dubla alegere a lui Al.I. Cuza, la 24 ianuarie 1859. Încălcarea Convenției de la Paris, prin alegerea unui singur domn, demonstra hotărârea românilor când era vorba de viitorul lor. Principalele obiective ale mișcării naționale erau în interior unificarea și centralizarea aparatului de conducere a statului la București printr-un program de reforme, iar în exterior recunoașterea de către marile puteri a dublei alegeri a lui Al.I. Cuza (finalizată în 1859).

##### 2. Conținut

În interior s-au unificat serviciile de vamă și telegraf, de administrație, de sănătate, de transport, cursul monetar, forțele armate. Unificarea s-a încheiat prin constituirea la București a Adunării legislative unice (1861) și a guvernului unic (1862).

Prima dintre marile reforme a fost *Secularizarea averilor mănăstirești* (1863), prin care se treceau în patrimoniul național imensele averi mănăstirești.

Noua lege fundamentală a statului, *Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris* (1864), cu tot titlul derutant, înlătura Convenția de la Paris, consolida autonomia statului, deschidea noi perspective luptei pentru independența absolută. Prin ea Domnul cumula atribuții legislative și executive, putând emite decrete -cu concursul Consiliului de Stat- fără consultarea Parlamentului, care devenea bicameral: Adunarea Electivă (Adunarea Deputaților) și Corpul Ponderator (Senatul).

Puterea executivă era deținută de Domn, Adunarea Electivă și Corpul Ponderator și puterea legislativă de Domn împreună cu Parlamentul, inițiativa legislativă aparținând numai Domnului.

Se prevedea mecanismul adoptării legilor de către cele două Camere, sancționarea acestora de către Domn, precum și modalitățile de punere în aplicare.

Prin noua *lege electorală* s-a lărgit considerabil dreptul de vot, prin înlăturarea privilegiilor electorale ale moșierilor și accesul burgheziei. Legea electorală prevedea că alegătorii, care trebuiau să aibă cel puțin 25 de ani, puteau fi primari (plăteau un anumit impozit) sau directi (cei care aveau un venit anual de minimum 100 de galbeni, preoții, conducătorii unor instituții și cei cu studii superioare). În Adunarea electivă puteau fi aleși cetățenii români care aveau cel puțin 30 de ani și un venit anual minim de 200 de galbeni. Corpul ponderator era compus din mitropolitul țării, episcopi, președintele Curții de Casație, cel mai vechi general în activitate și 64 de membri, numiți de către domn.

Dintre reformele realizate în timpul domniei lui A.I.Cuza, cea mai importantă a fost *reforma agrară*, înfăptuită prin legea rurală (1864), prin care țăranii erau declarați proprietari pe pământul avut în folosință, în funcție de numărul de vite pe care le stăpâneau. Erau desființate obligațiile feudale ale țăranilor în schimbul unei despăgubiri pe care țăranii urmau să o plătească prin rate anuale timp de 15 ani. Prin *reforma agrară*, 2/3 din pământurile moșierilor au trecut în proprietatea țăranilor, deschizându-se astfel largi perspective dezvoltării capitaliste.

*Legea instrucțiunii publice* dădea învățământului o orientare modernă, științifică și o structură unitară, introducând obligativitatea și gratuitatea învățământului primar de patru ani și extinderea învățământului secundar și universitar.

*Legea pentru consiliile județene* și *Legea comunală* (1864) au reglementat modul de constituire, organizare și funcționare a comunelor și județelor.

*Legea privind organizarea armatei* sublinia teza înarmării la nevoie a întregului popor.

*Legea cu privire la organizarea judecătorească* făcea referiri la instanțele judecătorești: judecătoriile de plasă, tribunalele județene, curțile de apel, curțile cu juri și Înalta Curte de Casație și Justiție.

### 3. Rezumat

Noua lege fundamentală a statului, *Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris* (1864), cu tot titlul derutant, înlătura Convenția de la Paris, consolida autonomia statului, deschidea noi perspective luptei pentru independența absolută. Prin ea Domnul cumula atribuții legislative și executive, putând emite decrete -cu concursul Consiliului de Stat- fără consultarea Parlamentului, care devenea bicameral: Adunarea Electivă (Adunarea Deputaților) și Corpul Ponderator (Senatul).

Puterea executivă era deținută de Domn, Adunarea Electivă și Corpul Ponderator și puterea legislativă de Domn împreună cu Parlamentul, inițiativa legislativă aparținând numai Domnului.

### 4. Test de autoevaluare a cunoștințelor

#### 1. Când a devenit Parlamentul românesc bicameral?

- a. 1918
- b. 1865
- c. **1864**

#### 2. Adunarea Legislativă Unică a fost creată în anul:

- a. 1864
- b. 1859
- c. **1862**

#### 3. Primul Guvern Unic s-a întrunit în anul 1862 la:

- a. **București**
- b. Iași
- c. Focșani

#### 4. Prima Constituție a României a fost:

- a. Convenția de la Paris (1857)

## b. Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris (1858)

## c. Constituția națională (1859)

### 5. Bibliografie recomandată

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar. Ediție revăzută și adăugită. Editura Cermaprint, București, 2015;  
Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*. Curs universitar pentru învățământul ID, IFR, Editura Universul Juridic, București, 2012;  
Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Cermaprint, București, 2011;  
Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Universul Juridic, București, 2010;  
Andreea Rîpeanu, Note de curs, *Istoria statului și dreptului românesc*, 2009;  
Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, București, 2004;  
C.C. Giurescu, Dinu Giurescu, *Istoria românilor*, Ed. Albatros, 1975;  
*Tratat de istoria dreptului românesc*, vol. I, II, București, 1984;  
Șt. Longinescu, *Istoria dreptului românesc*, București, 1908;  
I. Peretz, *Curs de istoria dreptului român*, vol. I, II, Ediția a II-a, 1926.

## UNITATEA DE ÎNVĂȚARE XII

### Dreptul românesc modern

#### Opera legislativă a lui Alexandru Ioan Cuza (1859-1866).

*Durata medie de parcurgere a acestui capitol este de 2 ore.*

*În cuprinsul acestui capitol sunt prezentate cunoștințele referitoare la codurile de legi adoptate în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza (1859-1866).*

##### 1. Introducere

Opera legislativă a lui Al.I.Cuza – Codul civil, Codul penal, Codul de procedură civilă, Codul de procedură penală – a plasat România în rândul țărilor cu cea mai modernă legislație, a influențat pozitiv teoria și practica juridică, a dus la afirmarea gândirii juridice românești în țară și peste hotare.

##### 2. Conținut

**Codul civil** (1864) a fost redactat de Comisia Centrală de la Focșani, din ordinul lui Al.I.Cuza, folosind ca surse de inspirație Codul civil francez, Codul civil italian, legislația civilă a Belgiei și doctrina juridică a vremii, principiile și dispozițiile acestora fiind adaptate la realitățile românești. În același timp s-au păstrat și o serie de dispoziții din legiunile românești anterioare. Este alcătuit dintr-un preambul (introducere), trei părți (cărți) și dispozițiile finale.

La baza reglementării condiției juridice a *persoanelor* fizice este pus principiul egalității tuturor în fața legilor. Se face distincție între capacitatea de folosință (începe în momentul nașterii) și capacitatea de exercițiu (majoratul este fixat la 21 de ani).

Persoanele juridice erau împărțite în două categorii: cu scop lucrativ (urmasii a fi reglementate prin Codul de comerț) și fără scop lucrativ (se înființau prin decret domnesc).

Cu privire la relațiile de rudenie, s-au păstrat dispozițiile anterioare în mare parte. Se interzicea cercetarea paternității, sub pretextul apărării familiei legitime. Chiar dacă tatăl își recunoștea fiul natural, recunoașterea avea efecte numai în stabilirea stării civile și nu crea drepturi și obligații de altă natură; acestea existau doar între mamă și copilul ei natural.

Soții beneficiau de posibilitatea de a alege în momentul încheierii căsătoriei, între *regimul separației bunurilor* (fiecare soț avea dreptul de a-și administra bunurile, iar cele dobândite în timpul căsătoriei aparțineau celui care făcea dovada dobândirii lor), al *comunității de bunuri* sau al *regimului dotal* (dota adusă în căsătorie de către soție trebuie menționată în actul dotal, urmând ca bunurile să fie administrate de soț în interesul familiei).

*Bunurile* erau clasificate după criteriul formal, în mobile și imobile.

*Proprietatea*, cel mai important drept real, este amplu reglementată, făcându-se precizări cu privire la atributele sale și distincția dintre diferitele forme de stăpânire a

lucrurilor: nuda proprietate, posesia, detenția. Proprietatea putea fi transmisă prin *acte juridice încheiate între persoane în viață* și prin *acte mortis causa* (pentru cauză de moarte), deci se poate transmite atât *ab intestat* cât și pe cale *testamentară*. La baza succesiunii *ab intestat* se află relațiile de rudenie, în ordinea gradelor de rudenie: succesorii legitimi, succesorii naturali și soțul supraviețuitor, care beneficiază de un drept de proprietate numai atunci când vine în concurs cu alte rude. Când vine în concurs cu descendenții beneficiază doar de un drept de uzufruct.

Testamentul pe baza căruia se deferă moștenirea putea fi: *olograf* (scris semnat și datat de testator), *autentic* (semnat de testator și transmis judecătorului care îl citea în ședință publică, conferindu-i în acest mod autenticitate) și *mistic sau secret* (semnat de testator și înmănat judecătorului, care fără a-l citi întocmește un proces verbal, pe baza declarației testatorului, din care rezultă că actul care i s-a prezentat reprezintă testamentul persoanei respective).

O serie de dispoziții se referă la acceptarea sau repudierea moștenirii și obligația moștenitorului de a plăti datoriile succesoriale.

*Contractele* sunt clasificate în *consensuale* (încheiate prin simplul acord de voință al părților) sau *solemne* (pentru a căror valabilitate era necesară îndeplinirea unor formalități). La baza materiei stă teoria generală a obligațiilor și noțiunea de *răspundere civilă*, care putea fi *contractuală* (lua naștere prin încălcarea unei obligații născute din contract; partea care nu și îndeplinea obligația plătea celeilalte părți o despăgubire) și *delictuală* (lua naștere din faptul ilicit săvârșit de o persoană, prin care se aduce un prejudiciu altei persoane).

Un principiu fundamental al Codului civil este răspunderea personală pentru fapta proprie, răspunderea pentru fapta altuia fiind admisă numai în cazuri excepționale (răspunderea părinților pentru fapta copiilor minori).

**Codul penal** (1865) a avut ca model Codul penal prusian (1851) și într-o mai mică măsură Codul penal francez (1810).

Codul penal privește omul, în analizarea faptelor sale infracționale, ca pe o ființă rațională, conștientă de urmările faptelor ei, neluându-se încă în considerare factorii sociali care determină comportamentul uman. Tocmai din această cauză pedepsele au un pronunțat caracter de intimidare. În concepția vremurilor de atunci, infractorii aveau porniri antisociale și de aceea trebuiau excluși din societate. Mult mai târziu se va pune accentul pe necesitatea reeducării infractorilor, în vederea integrării lor în viața socială.

Codul penal este structurat în trei părți. Cartea I analizează *pedepsele* pe care le împarte în trei categorii: *criminale* (dacă infracțiunea era sancționată cu o pedeapsă criminală se numea crimă), *corecționale* (dacă infracțiunea era sancționată cu o pedeapsă corecțională se numea delict) și *polițienești* (dacă infracțiunea era sancționată cu o pedeapsă polițienească se numea contravenție). Deci și infracțiunile sunt de trei feluri: crime, delikte (Cartea a II-a) și contravenții (Cartea a III-a).

*Crimele și delicturile* au fost clasificate în mai multe categorii, după gravitatea faptei sau după pericolul social pe care îl reprezentau: **a).** *infracțiuni îndreptate împotriva statului;* **b).** *infracțiuni îndreptate împotriva constituției;* **c).** *infracțiuni îndreptate împotriva intereselor publice;* **d).** *infracțiuni îndreptate împotriva intereselor particulare.*

În calificarea faptei penale se avea în vedere modul în care a fost comisă și numărul participanților. În cazurile grave, tentativa era asimilată cu infracțiunea consumată, iar complicele era pedepsit ca și autorul faptei.

**Codul de procedură civilă** a fost elaborat - plecându-se de la concepția că normele de procedură civilă sunt cele care dau viață întregului drept privat - și a intrat în vigoare în același timp cu Codul civil. S-au folosit ca izvoare: dreptul procesual al Cantonului Geneva, Codul francez de procedură civilă, unele dispoziții din legea belgiană referitoare la executarea silită.

Materia a fost împărțită în șapte cărți: 1).*procedura înaintea judecătorului de plasă*, 2).*tribunalele de județ*, 3).*curțile de apel*, 4).*arbitrii*, 5).*executarea silită*, 6).*proceduri speciale*, 7).*dispoziții generale*. Prima parte nu a fost pusă în aplicare deoarece, din lipsă de cadre, competența judecătorilor a fost atribuită subprefecților până în 1879, după care a fost abrogată.

Tribunalele aveau o competență generală, mărginită însă de un plafon valoric. Curțile de apel au funcționat la București, Iași, Craiova, Focșani (apoi la Galați).

Procedura de judecată era orală, publică și contradictorie.

În procesul civil erau administrate ca probe *actele scrise, martorii, experții, cercetătorii și prezumțiile* și se parcurgeau o dublă judecată: *în fond*, în fața primei instanțe și *în fața instanței de apel*, după care urma judecata în recurs. Căile de atac prevăzute erau: *apelul* (cu care ocazie se făcea o nouă judecată în fond), *opoziția* (împotriva hotărârilor date în lipsă), *contestația și recursul*. În general desfășurarea procesului era îngreunată de termenele lungi, iar procedura era costisitoare, părțile plătind taxe ridicate de judecată și de timbru.

**Codul de procedură penală** a fost adoptat și aplicat concomitent cu Codul penal și a avut ca model Codul francez de instrucție criminală (1808). Acest cod a realizat un compromis între vechea și moderna procedură penală.

Codul era compus din două părți: **cartea I** (*descoperirea, urmărirea și instrucția infracțiunilor*) și **cartea a II-a** (*judecarea proceselor*), după cum și procesul cuprindea două faze: *cea premergătoare judecării* (descoperirea, urmărirea și instrucția) și *cea a judecării*. Descoperirea infracțiunilor revenea ofițerilor de poliție judiciară. Dosarul era înaintat procurorului, care se ocupa de procedura urmăririi infractorului. În cazurile mai complicate procurorul înainta dosarul unui judecător de instrucție care desfășura ancheta numită instrucție. Instanțele de judecată erau judecătoriile de plasă, tribunalele județene, Curțile cu juri și Înalta Curte de Casație și Justiție.

### 3. Rezumat

Opera legislativă a lui Al.I.Cuza – Codul civil, Codul penal, Codul de procedură civilă, Codul de procedură penală – a plasat România în rândul țărilor cu cea mai modernă legislație, a influențat pozitiv teoria și practica juridică, a dus la afirmarea gândirii juridice românești în țară și peste hotare.

La baza reglementării condiției juridice a *persoanelor* fizice este pus principiul egalității tuturor în fața legilor.

Codul penal privește omul, în analizarea faptelor sale infracționale, ca pe o ființă rațională, conștientă de urmările faptelor ei, neluându-se încă în considerare factorii sociali care determină comportamentul uman. Tocmai din această cauză pedepsele au un pronunțat caracter de intimidare. În concepția vremurilor de atunci, infractorii aveau porniri antisociale și de aceea trebuiau excluși din societate. Mult mai târziu se va pune accentul pe necesitatea reeducării infractorilor, în vederea integrării lor în viața socială.

### 4. Test de autoevaluare a cunoștințelor

1. Un principiu fundamental al Codului civil este:

- a. **răspunderea personală pentru fapta proprie**
- b. răspunderea pentru fapta altuia
- c. răspunderea colectivă

2. Conform *Codului civil* adoptat în anul 1864, testamentul putea fi:

- a. **olograf**
- b. **mistic**
- c. **autentic**

3. În procesul civil erau administrate ca probe:

- a. **actele scrise**
- b. **martorii și experții**
- c. **prezumțiile**

### 5. Tema de control nr.4

Formarea sistemului de drept modern român. Legislația cu caracter reformativ a lui Al. I. Cuza. Opera legislativă a lui Al. I. Cuza

### 6. Bibliografie recomandată

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar. Ediție revăzută și adăugită. Editura Cernaprint, București, 2015;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*. Curs universitar pentru învățământul ID, IFR, Editura Universul Juridic, București, 2012;  
 Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Cermaprint, București, 2011;  
 Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Universul Juridic, București, 2010;  
 Andreea Rîpeanu, Note de curs, *Istoria statului și dreptului românesc*, 2009;  
 Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, București, 2004;  
 C.C. Giurescu, Dinu Giurescu, *Istoria românilor*, Ed. Albatros, 1975;  
*Tratat de istoria dreptului românesc*, vol. I, II, București, 1984;  
 Șt. Longinescu, *Istoria dreptului românesc*, București, 1908;  
 I. Peretz, *Curs de istoria dreptului român*, vol. I, II, Ediția a II-a, 1926.

## UNITATEA DE ÎNVĂȚARE XIII

### Statul și dreptul modern în perioada 1866-1918

*Durata medie de parcurgere a acestui capitol este de 2 ore.*  
*În cuprinsul acestui capitol sunt prezentate cunoștințele referitoare la dreptul modern în perioada 1866-1918.*

#### 1. Introducere

În perioada 1866-1918, sistemul de drept a evoluat în strânsă legătură cu transformările economice și sociale. Forma de guvernământ a fost cea a monarhiei constituționale, în cadrul căreia, locul central era deținut de *Domn* devenit ulterior *Rege* (1881), *Guvern* și *Parlament*, consacrandu-se principiul separației puterilor în stat precum și drepturile și libertățile cetățenești.

Constituția adoptată la 1866, în esența ei modernă și democratică, consacră făurirea statului național român. Ea s-a aplicat, cu unele modificări până la 1923.

**Dreptul constituțional și dreptul administrativ.** Puterea legislativă era exercitată de Domn împreună cu Parlamentul (format din Camera Deputaților și Senat), puterea executivă era exercitată de Domn, prin intermediul Guvernului (ai cărui membrii erau numiți de către Domn), iar puterea judecătorească revenea Curților și Tribunalurilor.

Erau garantate drepturile și libertățile cetățenești: libertatea gândirii și dreptul de exprimare, de întrunire și asociere, libertatea individuală, dreptul la azil politic, libertatea presei. Nu exista cenzura și cautiunea.

Noua lege fundamentală a statului, apreciată ca fiind cea mai liberală din Europa, avea și unele limite, care constau nu numai în marea putere acordată domnului investit cu dreptul de veto absolut (putea să refuze sancționarea legilor votate de Parlament și să hotărască dizolvarea acestuia), ci și unele reglementări cu privire la exercitarea drepturilor politice de către cetățeni. Constituția proclama egalitatea drepturilor civile, dar păstra inegalitatea drepturilor politice, prin introducerea sistemului electoral censitar (în funcție de venituri). Din cele 4 colegii electorale, 2 aparțineau în exclusivitate *moșierimii*, care-și asigura astfel supremația în Adunarea Deputaților. Senatul, creat pentru a cenzura activitatea Adunării Deputaților era compus din membrii eligibili, pe baza unui cens ridicat și membrii de drept, recrutați în primul rând dintre moșieri. Câte un colegiu revenea *burgheziei* (și ea clasă conducătoare a societății, dar aflată în inferioritate electorală față de moșierime) și *țărănimii și muncitorimii* (majoritatea populației, dezavantajată prin votul indirect). Aceștia din urmă erau nemulțumiți, dorind introducerea votului universal.

Parlamentul controla activitatea Guvernului, precum și a fiecărui ministru în parte. Adunarea Deputaților și Senatul aveau dreptul la anchetă, oricare parlamentar putând să-i interpeleze pe miniștri, care aveau obligația de a răspunde întrebărilor puse.

Cu privire la organizarea administrativ-teritorială, Constituția prevedea că teritoriul României era împărțit în județe (conduse de prefecți), orașe și comune (conduse de primari).

**Dreptul civil** cunoaște o serie de transformări în domenii ca: *proprietatea, condiția juridică a persoanei și contractele*, la baza acestei ramuri de drept rămânând Codul civil

român. În materia proprietății, statul a manifestat o preocupare specială pentru dezvoltarea întreprinderilor industriale prin adoptarea unor legi de încurajare a industriei naționale: în 1887 *Măsuri generale pentru încurajarea industriei naționale* (prin care se acordau avantaje întreprinderilor care aveau cel puțin 25 de mii de lucrători sau un capital de cel puțin 50 de mii de lei) și în 1912 *Legea pentru extinderea avantajelor* acordate prin legea din 1887 și întreprinderilor care aveau cel puțin 4 lucrători.

În vederea apărării mărcilor de fabricație și comerț s-a adoptat legea din anul 1879, iar pentru apărarea proprietății intelectuale s-a adoptat legea din anul 1906 asupra brevetelor de invenție.

Prin Legea din 1895 s-a admis separarea proprietății solului de cea a subsolului, statul devenind proprietarul substanțelor miniere.

În anul 1887 a fost adoptat noul Cod comercial care acorda o mare libertate înființării asociațiilor cu scop lucrativ.

În anul 1902 s-a dat o lege prin care se recunoștea dreptul muncitorilor de a se organiza în sindicate împreună cu patronii, la conducerea lor fiind numiți reprezentanți ai statului care aveau și drept de control.

Legea pentru organizarea meseriilor, a creditului și a asigurărilor sociale din 1912 a reglementat o nouă formă de răspundere pentru accidente de muncă.

Numeroase măsuri legislative au fost adoptate în legătură cu regimul contractului de muncă, pentru impunerea unor măsuri privind durata zilei de muncă, repausul duminical, conflictele colective de muncă, jurisdicția muncii. Cu privire la conflictele colective de muncă, în anul 1909 s-a interzis muncitorilor și funcționarilor statului să organizeze greve, iar în 1912 s-a dat patronilor posibilitatea desfacerii contractului de muncă. Competența soluționării conflictelor de muncă revenea unor comisii de împăcare și instanțelor de judecată. Tot în 1912 s-a introdus și obligația asigurării muncitorilor din întreprinderile care foloseau mașini, fondul asigurărilor sociale fiind creat, în principal, prin contribuția muncitorilor.

În domeniul **dreptului penal**, Codului penal din 1865 i se alătură unele legi speciale: *legea din 1906* prin care s-a interzis lucrătorilor din mine să participe la greve; *legea sindicatelor, asociațiilor profesionale ale funcționarilor statului, județelor, comunelor și stabilimentelor publice din 1909*, prin care încetarea lucrului din cauza grevei a fost calificată infracțiune și pedepsită cu privarea de libertate până la doi ani; *legile cu privire la securitatea internă și externă a statului*, prin care erau incriminate spionajul, trădarea de patrie și nerespectarea obligațiilor cu privire la păstrarea secretului de stat; *legi pentru organizarea instanțelor militare pe timp de război*.

În domeniul **dreptului procesual civil** a continuat să se aplice Codul de procedură civilă adoptat în 1865, dar importante modificări au fost introduse în anul 1900, cu ocazia republicării acestui cod, când au fost redefinite noțiunile, principiile și instituțiile procesuale, când s-au îmbunătățit tehnicile de redactare a textelor și s-au introdus unele proceduri în scopul soluționării mai rapide a litigiilor.

În domeniul **dreptului procesual penal** a continuat să se aplice Codul de procedură penală (1865), dar s-a introdus o procedură specială prin "*Legea privitoare la instrucțiunea și judecarea în fața instanțelor corecționale a flagrantelor delictelor*" sau "*Legea micului parchet*" din anul 1913, prin care persoanele prinse în momentul comiterii unor infracțiuni de drept comun puteau fi arestate pe loc și aduse în fața procurorului, care le interoga și le trimitea în fața judecătorilor sau a tribunalelor, care trebuiau să se pronunțe în aceeași zi. Sfera de aplicare a acestei legi a fost extinsă, în practică și în domeniul relațiilor dintre muncitori și patroni, precum și al demonstrațiilor manifestațiilor de stradă sau grevelor.

Legea pentru organizarea judecătorească din anul 1909 stabilește ca instanțe de judecată: judecătoriile, tribunalele de județ, curțile de apel, curțile de jurați, Înalta Curte de Justiție și Casație.

#### 4. Test de autoevaluare a cunoștințelor

1. Când a fost adoptată *monarhia constituțională* ca formă de guvernământ în România?

- a. prin Constituția din 1866
- b. în urma Marii Uniri din 1918

- c. prin Constituția din 1923
- 2. *Constituția din anul 1866* a fost în vigoare:
  - a. **până în anul 1923**
  - b. până la Marea Unire din 1918
  - c. până în anul 1938
- 3. *Constituția din anul 1866* a avut un caracter:
  - a. **burghez**
  - b. **liberal**
  - c. **național**
- 4. Obligația asigurării muncitorilor a fost instituită începând cu anul:
  - a. 1865
  - b. **1912**
  - c. 1938
- 5. Posibilitatea desfacerii contractelor de muncă a devenit o prerogativă a patronilor, în anul:
  - a. **1912**
  - b. 1938
  - c. prin *Codul civil* adoptat în 1865

#### 5. Bibliografie recomandată

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar. Ediție revăzută și adăugită. Editura Cermaprint, București, 2015;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*. Curs universitar pentru învățământul ID, IFR, Editura Universul Juridic, București, 2012;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Cermaprint, București, 2011;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Universul Juridic, București, 2010;

Andreea Rîpeanu, Note de curs, *Istoria statului și dreptului românesc*, 2009;

Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, București, 2004;

C.C. Giurescu, Dinu Giurescu, *Istoria românilor*, Ed. Albatros, 1975;

*Tratat de istoria dreptului românesc*, vol. I, II, București, 1984;

Șt. Longinescu, *Istoria dreptului românesc*, București, 1908;

I. Peretz, *Curs de istoria dreptului român*, vol. I, II, Ediția a II-a, 1926.

## UNITATEA DE ÎNVĂȚARE XIV

**Statul și dreptul românesc în perioada 1918-1938. Digitalizarea între dorință și necesitate.**

**Digitalizarea, o cale spre accesibilitatea și disponibilitatea informațiilor privind formarea și evoluția sistemului de drept românesc**

*Durata medie de parcurgere a acestui capitol este de 2 ore.*

*În cuprinsul acestui capitol sunt prezentate cunoștințele referitoare Sistemul de drept românesc din perioada 1918-1938.*

### 1. Introducere

Odată cu crearea statului național unitar român în 1918, întreaga societate românească intră într-un nou stadiu de evoluție, caracterizat prin dezvoltarea forțelor de producție, prin consolidarea relațiilor capitaliste.

Problema fundamentală care se pune în planul reglementărilor juridice în perioada 1918-1938, este aceea a unificării legislative, pentru a se realiza acordul necesar dintre unitatea politică și cea juridică, proces de lungă durată, prelungindu-se în unele sectoare până în preajma celui de-al II-lea război mondial. Această unificare legislativă s-a realizat prin două metode, care au dus la crearea **sistemului de drept al României**: 1). *prin extinderea aplicării unor legi din vechea Românie pe întregul cuprins al țării și* 2). *prin elaborarea unor acte normative, unice, prin care s-au înlăturat reglementările paralele anterioare.*

## 2. Conținut

În materia **dreptului constituțional**, până în 1923 a rămas în vigoare Constituția din 1866, cu cele două modificări din 1917 cu privire la introducerea votului universal și la posibilitatea exproprierii proprietăților particulare pentru cauză de utilitate națională, modificări care au fost extinse pe întreg cuprinsul țării.

În anul 1923 s-a adoptat o nouă *Constituție* cu un pronunțat caracter democratic, care a fost în vigoare până în anul 1938. După 23 august 1944 a fost repusă parțial în vigoare. Ea a prevăzut caracterul național și unitar al statului român. Au fost înscrise principalele drepturi și libertăți cetățenești – egalitatea tuturor cetățenilor în fața legilor, libertatea presei, a întrunirilor, dreptul la muncă, învățatură, asociere. Proprietatea particulară a fost garantată de stat, îndeplinind și o funcție socială. Au fost naționalizate bogățiile subsolului. În plan politic s-a prevăzut votul universal, dar cu limitele sale.

Era menționat principiul separării puterilor în stat: Parlamentul (Camera Deputaților și Senatul) exercita puterea legislativă, *Regele*, reprezentantul *monarhiei constituționale*, și Guvernul dețineau puterea executivă, iar puterea judecătorească era încredințată Înaltei Curți de Casație. A fost introdus și principiul controlului legalității actelor administrative, potrivit căruia instanțele judecătorești puteau cenzura actele emise de la administrația de stat și puteau obliga statul la plata unor despăgubiri către persoanele particulare. Învățămintul primar era declarat obligatoriu.

Prin Legea electorală (1926) s-a reglementat, pe larg, dreptul de a alege și de a fi ales, procedura de desfășurare a alegerilor, structura celor două Camere Parlamentare.

**Dreptul administrativ**. În 1929 a fost adoptată *Legea pentru organizarea ministerelor* prin care s-a creat cadrul general de organizare a ministerelor într-un sistem unitar. În 1925 a fost adoptată *Legea pentru unificarea administrativă*, prin care s-a stabilit un sistem unitar de organizare teritorială a statului și constituirea organelor locale, care a fost modificată în 1929 în special cu privire la comuna rurală.

Tot în această perioadă au mai fost adoptate o serie de legi privind crearea: Consiliului Legislativ, Casei pensiilor, Camerelor de Muncă.

**Dreptul civil**. Unificarea legislației civile s-a realizat în mod treptat și diferențiat de la o provincie la alta. În anumite domenii au fost introduse noi reglementări: a fost stabilit regimul juridic al proprietății asupra subsolului prin *Legea minelor* (1924), *Legea pentru exploatarea minelor* (1929) și *Legea privitoare la comercializarea și controlul întreprinderilor economice ale statului* (1929), care favorizau capitalul privat.

S-au adus completări la condiția juridică a persoanei: *Legea cu privire la actele de stare civilă* (1928), *Legea asupra contractelor de muncă* (1929), *Legea cu privire la ridicarea incapacității femeii măritate* (1932).

În materia persoanelor juridice, *Legea din 1921 autoriza organizarea sindicatelor*, dar cu interzicerea desfășurării oricărei activități politice. Prin *Legea pentru persoane juridice* (1924) personalitatea juridică se acorda pe baza unei proceduri speciale, în fața instanțelor de judecată.

**Dreptul penal**. La 18 martie 1936 a intrat în vigoare noul *Cod penal*, cu texte precise, definiții și concepte clare, cu privire la lege în general, la crime și delikte și la contravenții, expresie a nivelului evoluat al științei penale românești. Au fost adoptate și o serie de legi speciale cum ar fi: *Legea pentru înfrânarea și reprimarea speculei ilicite* (1923), *Legea pentru apărarea liniștii și creditului țării* (1930), *Legea pentru reprimarea concurenței neloiale* (1932), *Legea pentru reprimarea unor infracțiuni contra liniștii publice* (1924), *Legea pentru introducerea stării de asediu* (1933), *Legea pentru apărarea ordinii* (1934).

**Procedura civilă**. Unificarea legislativă în această materie s-a realizat atât prin extinderea unor dispoziții pe întreg teritoriul țării, cât și prin adoptarea unor legi noi, cum a fost *Legea pentru unificarea dispozițiilor de procedură civilă și comercială, pentru înlesnirea și accelerarea judecăților și pentru competența judecătorilor din 19 mai 1925*.

**Procedura penală**. Vechiul cod a continuat să fie aplicat până în 1935, când a fost adoptat noul Cod de procedură penală, care a intrat în vigoare în 1937. Acesta a preluat numeroase dispoziții din cel anterior, dar a prevăzut și unele reglementări moderne, cum ar fi: în soluționarea cazurilor penale se anula urmărirea penală.

Pentru crearea unui cadru unitar, în vederea aplicării sistemului de drept, a fost adoptată *Legea pentru unificarea organizării judecătorești* (1924), prin care instanțele judecătorești erau constituite într-un sistem format din judecătorii, tribunale, Curți de apel, Curți cu juri și Înalta Curte de Casație (instanța supremă).

### 3. Rezumat

Odată cu crearea statului național unitar român în 1918, întreaga societate românească intră într-un nou stadiu de evoluție, caracterizat prin dezvoltarea forțelor de producție, prin consolidarea relațiilor capitaliste.

Problema fundamentală care se pune în planul reglementărilor juridice în perioada 1918-1938, este aceea a unificării legislative, pentru a se realiza acordul necesar dintre unitatea politică și cea juridică.

Unificarea legislației civile s-a realizat în mod treptat și diferențiat de la o provincie la alta, proces ce s-a desfășurat până la înveputul celui de-al II-lea război mondial..

### 4. Test de autoevaluare a cunoștințelor

1. *Legea electorală* din anul 1929 reglementa:

- a. **dreptul de a alege**
- b. **structura celor două Camere ale Parlamentului**
- c. **dreptul de a fi ales**

3. *Constituția din anul 1938* a avut un caracter:

- a. **corporatist**
- b. democratic
- c. socialist

2. *Codul penal* din anul 1936 reglementa amănunțit:

- a. **contravențiile**
- b. **crimele**
- c. **delictele**

4. *Constituția din anul 1923* a avut un caracter:

- a. corporatist
- b. **democratic**
- c. socialist

5. *Legea pentru unificarea administrativă* a fost adoptată în anul:

- a. 1920
- b. 1918
- c. **1925**

### 5. Bibliografie recomandată

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar. Ediție revăzută și adăugită. Editura Cermaprint, București, 2015;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*. Curs universitar pentru învățământul ID, IFR, Editura Universul Juridic, București, 2012;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Cermaprint, București, 2011;

Andreea Rîpeanu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Curs universitar, Editura Universul Juridic, București, 2010;

Andreea Rîpeanu, Note de curs, *Istoria statului și dreptului românesc*, 2009;

Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, București, 2004;

C.C. Giurescu, Dinu Giurescu, *Istoria românilor*, Ed. Albatros, 1975;

*Tratat de istoria dreptului românesc*, vol. I, II, București, 1984;

Șt. Longinescu, *Istoria dreptului românesc*, București, 1908;

I. Peretz, *Curs de istoria dreptului român*, vol. I, II, Ediția a II-a, 1926.

**NOTĂ:** Răspunsurile corecte ale testelor grilă sunt scrise bolduit.